

Oduzimanje i prošireno oduzimanje imovinske koristi stečene kaznenim djelom

Hrupec, Mario

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:249992>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-11**



Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)



SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
KATEDRA ZA KAZNENO PROCESNO PRAVO

Mario Hrupec

**ODUZIMANJE I PROŠIRENO ODUZIMANJE IMOVINSKE
KORISTI STEČENE KAZNENIM DJELOM**

Diplomski rad

Mentor: doc. dr. sc. Marin Bonačić

Zagreb, srpanj 2019. godine

Izjava o autorstvu rada

Ja, *Mario Hrupec*, izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mojega rada te da se u njegovoj izradi nisam koristio drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Sažetak:

Rad se bavi mjerama oduzimanja i proširenog oduzimanja imovinske koristi stečene kaznenim djelom u hrvatskom zakonodavstvu. U prvom redu, govori se o pojmu i pravnoj prirodi same mjere te uređenju iste problematike dokumentima donesenima na međunarodnoj razini. Zatim se, prolazeći kroz odredbe Kaznenog zakona i Zakona o kaznenom postupku, obrađuju bitne značajke instituta uz navođenje relevantnih presuda Vrhovnog suda i Europskog suda za ljudska prava. Poseban naglasak, uz prijedloge mogućih rješenja, stavlja se na pojedina sporna pitanja; među ostalim, odnos mjere oduzimanja imovinske koristi i imovinskopravnog zahtjeva, stvarnu pravnu prirodu mjere oduzimanja u svjetlu primjene bruto načela prilikom određivanja visine imovinske koristi, proširenje kruga kaznenih djela za koja se može odrediti prošireno oduzimanje imovinske koristi, uvođenje mogućnosti oduzimanja imovinske koristi bez osuđujuće presude protiv okrivljenika i druga. Na kraju, autor navodi različito uređenje ovih mjera u poredbenom pravu.

Ključne riječi: oduzimanje i prošireno oduzimanje, sui generis, bruto načelo, teret dokazivanja, treće osobe, privremene mjere osiguranja oduzimanja

Summary:

This paper is dealing with the confiscation and extended confiscation of pecuniary gain acquired through criminal offence in Croatian legislation. In the first place, it is about the notion and the legal nature of the measures and the arrangement of the aforementioned within documents adopted at the international level. After that, by going through the provisions of the Criminal Code and the Criminal Procedure Act, the essential features of the institute are being argued, referring to the relevant decisions of the Supreme Court and the European Court of Human Rights. Special attention, with suggestions of possible solutions, is given to certain controversial issues; inter alia, the relationship between the measure of the confiscation of property gains and property claims, the legal nature of the measure of seizure in the light of the application of the gross principle when determining the amount of property gain, the extension of the list of the criminal offences for which the extended confiscation can be issued, the introduction of the possibility of seizing the proceeds of the proceeding without a conviction against the defendant etc. Finally, the author states a different legal arrangement of these measures in comparative law.

Key words: confiscation and extended confiscation, sui generis, gross principle, burden of proof, third parties, provisional measures

Sadržaj

1. Uvod.....	2
2. (Prošireno) oduzimanje imovinske koristi – općenito.....	3
2.1. Pojam imovinske koristi.....	4
2.2. Pravna priroda instituta oduzimanja imovinske koristi.....	4
3. Osvrt na relevantne izvore na međunarodnoj razini	6
3.1. Konvencija UN-a protiv korupcije (UNCAC).....	6
3.2. Konvencija UN-a protiv transnacionalnog kriminaliteta (Palermo konvencija)	7
3.3. Rezolucija Europskog parlamenta o organiziranom kriminalu, korupciji i pranju novca (2013/2107(INI)).....	7
3.4. Direktiva 2014/42/EU o zamrzavanju i oduzimanju predmeta i imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom	8
4. Uvjeti i način oduzimanja imovinske koristi (čl. 77. Kaznenog zakona).....	10
4.1. Inicijativa za odlučivanje o oduzimanju imovinske koristi	11
4.2. Utvrđivanje visine imovinske koristi	13
4.3. Oduzimanje od trećih osoba	16
4.4. Oduzimanje imovinske koristi i imovinskopravni zahtjev	18
4.5. Oduzimanje novčane protuvrijednosti.....	20
5. Prošireno oduzimanje imovinske koristi (čl. 78. Kaznenog zakona)	21
5.1. Krug kaznenih djela za koja je predviđeno prošireno oduzimanje imovinske koristi..	22
5.2. Teret dokazivanja nezakonitog podrijetla imovine	23
5.3. Treće osobe i prošireno oduzimanje imovinske koristi.....	26
6. Oduzimanje imovinske koristi u odsutnosti osude za kazneno djelo.....	27
7. Osiguranje oduzimanja imovinske koristi	29
8. Neka poredbenopravna rješenja	31
9. Zaključak	35
10. Literatura.....	37

1. Uvod

Mjere oduzimanja i proširenog oduzimanja imovinske koristi, danas zauzimaju važno mjesto u svakom sustavu kaznenog prava. Svrha spomenutih je, ponajprije, uspostaviti kaznenim djelom narušenu ravnotežu u imovinskom smislu, a isto tako i djelovati preventivno na eventualno buduće činjenje kažnjivih djela na način da se okrivljenika liši stečenog (specijalna prevencija) te, izražavanjem društvenog prijekora, pokazati kako se činiti kaznena djela nikome ne može isplatiti (generalna prevencija). Iako je unutar Kaznenog zakona uzdignuta na razinu jednog od načela, u teoriji i praksi i dalje postoji niz spornih pitanja. Toj činjenici u prilog nikako ne ide svakodnevna diversifikacija i optimizacija različitih načina činjenja kaznenih djela motiviranih stjecanjem imovinske koristi. Pa tako, ovaj rad će se ponajprije dotaknuti pojma imovinske koristi, kako u domaćim propisima, tako i u dokumentima donesenim na međunarodnoj razini kojima se Republika Hrvatska obvezala. Riječi će biti i o pojmu te pravnoj prirodi same mjere, nakon čega će uslijediti predstavljanje i razlaganje (uz navođenje relevantnih odluka Vrhovnog suda), pojedinih odredaba referentnih propisa, prije svih Kaznenog zakona i Zakona o kaznenom postupku. Nadalje, govora će biti o načinu utvrđivanja imovinske koristi oko kojeg je praksa Vrhovnog suda poduzela značajan zaokret eksplicitnim prelaskom s neto načela na bruto načelo prilikom njenog utvrđivanja, a također i o oduzimanju imovinske koristi od trećih osoba te pretpostavkama za isto. Tema drugog dijela rada, bit će prošireno oduzimanje imovinske koristi kao važan alat za suzbijanje napose organiziranog i gospodarskog kriminaliteta, a u čijem kontekstu će biti predstavljene i neke presude Europskog suda za ljudska prava, donesene s obzirom na izrazitu invazivnost mjere proširenog oduzimanja na prava okrivljenika. Zatim, obrađene će biti i privremene mjere osiguranja oduzimanja imovinske koristi kao ključne za konačno postizanje cilja spomenutog načela iz čl. 5. Kaznenog zakona. Na kraju, kratkim osvrtom na neka poredbenopravna rješenja, predstavljena će biti iskustva drugih zemalja s primjenom ove mjere, te će na taj način biti završeno postavljenje temelja stvaranju zaključka o primjeni rečenih mjera u hrvatskom zakonodavstvu te otvoren put kritičkom osvrtu usmjerenom na ona pitanja oko kojih se mogu napraviti dodatni pomaci.

2. (Prošireno) oduzimanje imovinske koristi – općenito

U suvremenim kaznenim zakonodavstvima, mjera oduzimanja nezakonito stečene imovinske koristi, ima središnju ulogu u borbi protiv svake vrste kriminalnog ponašanja koje ide za stjecanjem imovinske koristi.¹ Posebno je važna u kontekstu suzbijanja organiziranog i gospodarskog kriminalu, dvaju najznačajnijih izvora ugrožavanja nacionalne sigurnosti.² Na tom tragu, relevantni propisi (posebno Kazneni zakon³), više su puta u kratkom periodu novelirani kako bi se što bolje prilagodili novim i sofisticiranijim oblicima kriminala okrenutog stjecanju imovinske koristi⁴, a isto tako, u svoj tekst unijeli promjene koje se događaju na međunarodnoj razini u okviru dokumenata kojima je Republika Hrvatska obvezana. Jedna od najvažnijih promjena u tom smislu, dogodila se novelom Kaznenog zakona iz 2006. kada je u hrvatskom kaznenom pravu, otvorena mogućnost proširenog oduzimanja imovinske koristi.⁵ Takva odredba je u to vrijeme, bila u skladu sa čl. 12. Konvencije UN-a protiv transnacionalnog kriminaliteta⁶, koja je u svojoj točki 7. kazivala kako „države stranke mogu razmotriti mogućnost zahtijevanja da počinitelj dokaže podrijetlo koristi koja je rezultat kaznenog djela ili druge imovine koja podliježe oduzimanju, a pod uvjetom da je takav zahtjev u skladu s načelima njihovog domaćeg prava i drugih postupaka.“⁷ U domaćem pravu, prvo uređenje mjere proširenog oduzimanja, rezerviralo je njezinu primjenu na kaznena djela počinjena od strane grupe ljudi ili zločinačke organizacije.⁸ Međutim, sukladno promjenama na međunarodnoj razini, katalog kaznenih djela za koje se može primijeniti odnosna mjera, proširen je. U prilog važnosti primjene instituta (proširenog) oduzimanja imovinske koristi, govori i činjenica kako je čl. 5. Kaznenog zakona, oduzimanje uzdigao na razinu jednog od načela kaznenog prava. Također, valja uočiti i izričaj Zakona kojim je oduzimanje odvojeno od krivnje za kazneno djelo, odnosno, da će imovinska korist biti oduzeta i od osobe koja je

¹ Ivičević Karas, Elizabeta, Utvrđivanje imovinske koristi stečene kaznenim djelom primjenom bruto ili neto načela s obzirom na pravnu prirodu mjere (proširenog) oduzimanja imovinske koristi, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, vol. 17, broj 1/2010, Zagreb, 2010., str. 191.

² Roksandić Vidlička, Sunčana, Šamota Galjer, Marta, Političko-gospodarski kriminalitet i prošireno oduzimanje imovinske koristi: Quo vadis, Hrvatska?, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, vol. 22, broj 2/2015, Zagreb, 2015., str. 524.

³ Kazneni zakon (Narodne novine 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18).

⁴ Ivičević Karas, *op.cit.* (bilj. 1.), str. 192.

⁵ Ivičević Karas, Elizabeta, Kaznenopravno oduzimanje nezakonito stečene imovinske koristi, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, vol. 14, 2/2007, Zagreb, 2007., str. 674.

⁶ Zakon o potvrđivanju Konvencije Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnoga organiziranog kriminaliteta, Protokola za sprječavanje, suzbijanje i kažnjavanje krijumčarenja ljudi, posebice žena i djece (Narodne novine – međunarodni ugovori, 14/2002).

⁷ Pavlović, Šime, *Kazneni zakon – zakonski tekst, komentari, sudska praksa, pravna teorije*, Rijeka, 2015., str. 390.

⁸ Ivičević Karas, *op.cit.* (bilj. 5.), str. 683.

počinila protupravnu radnju u stanju nebrojivosti (ostvarila je biće kaznenog djela, ali ne može se smatrati krivom). Dakle, osuđujuća presuda nije preduvjet da bi došlo do oduzimanja imovinske koristi, što eksplicite navodi čl. 77. na način da govori o oduzimanju imovinske koristi sudskom odlukom kojom je utvrđeno počinjenje protupravne radnje, bez dodatne kvalifikacije iste kao osuđujuće.

2.1. Pojam imovinske koristi

Imovinskom korišću od kaznenog djela, smatra se neposredna imovinska korist ostvarena počinjenjem kaznenog djela, imovina u koju je promijenjena ili pretvorena neposredna imovinska korist od kaznenog djela, kao i svaka drugo korist koja je ostvarena od neposredne imovinske koristi od kaznenog djela ili imovine u koju je promijenjena ili pretvorena neposredna imovinska korist od kaznenog djela bez obzira nalazi li se na području Hrvatske ili izvan njega (čl. 87 toč. 22. Kaznenog zakona). Nadalje, pod pojmom imovine, zakon podrazumijeva imovinu bilo koje vrste, neovisno o tome je li materijalna ili nematerijalna, pokretna ili nepokretna, odnosno pravni dokumenti ili instrumenti kojima se dokazuje pravo ili interes na takvoj imovini (čl. 87. toč 23. KZ-a). Potonja definicija, preuzeta je iz međunarodnih dokumenata kojima je Hrvatska potpisnica; Konvencija UN-a protiv korupcije⁹, Konvencija UN-a protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta¹⁰ te Direktiva 2014/42/EU.¹¹

2.2. Pravna priroda instituta oduzimanja imovinske koristi

Za razliku od nekih poredbenih zakonodavstava gdje je pravna priroda oduzimanja imovinske koristi takva da se može govoriti o, npr. kaznenopravnoj sankciji, sigurnosnoj mjeri ili posebnoj posljedici presude¹² (npr. austrijsko i njemačko zakonodavstvo predviđaju oduzimanje imovinske koristi i neovisno od osude ili čak uopće vođenja postupka protiv okrivljenika¹³; što će reći da se radi o posebnoj kaznenopravnoj sankciji), u hrvatskom kaznenom pravu, radi se,

⁹ Galijot, Mijo, Oduzimanje imovinske koristi u kontekstu međunarodne pravne stečevine i suzbijanja podmićivanja, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, vol. 38, broj 1, Rijeka, 2017., str. 550.

¹⁰ *Ibid.*, str. 552.

¹¹ *Ibid.*, str. 553.

¹² Ivičević Karas, *op.cit.* (bilj. 1.), str. 192.

¹³ Vettori, Barbara, *Tough on Criminal Wealth – Exploring the Practice of Proceeds from Crime Confiscation in the EU*, Springer, Dordrecht, 2006.

barem nominalno, o mjeri *sui generis*.¹⁴ Međutim, oduzimanje imovinske koristi, sve do 2011. godine (a sukladno zakonskom uređenju KZ/97), bilo je smješteno unutar sustava sigurnosnih mjera, a takvo uređenje je pratila i praksa Vrhovnog suda što je vidljivo iz presude *VSRH, I Kž-1150/04-6 od 15. ožujka 2005.*¹⁵ Međutim, zakonskim izmjenama iz 2011. godine, mjera oduzimanja imovinske koristi, izdvojena je iz sustava sigurnosnih mjera te se danas smatra mjerom *sui generis*, a novopropisanu posebnost mjere oduzimanja imovinske koristi, potvrđuje i Vrhovni sud u nekoliko kasnijih presuda, među inima i *VSRH I Kž 98/2016-4 od 8. ožujka 2016. godine*¹⁶:

Osim njene *sui generis* prirode, radi se također o mjeri restorativnog karaktera čiji je cilj uspostava stanja kakvo je egzistiralo prije počinjenja kaznenog djela.¹⁷ Isto tako, radi se o mjeri koja se izriče *in rem*¹⁸ (u odnosu na konkretnu imovinu), a ne *ad personam* (u odnosu na određenu osobu), iz čega proizlazi da se može izreći i neovisno o krivnji, čak štoviše, pod zakonom određenim uvjetima, biti usmjerena i prema trećim osobama.¹⁹ *In rem* prirodu mjere, potvrđuje i Vrhovni sud u odluci *VSRH I Kž 378/2006-6 od 8. travnja 2009. godine*²⁰, gdje kaže:

„Nadalje, oduzimanje imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom ima prvenstveno restorativnu funkciju, zbog čega ne predstavlja vrstu sankcije, nego se radi o posebnoj tzv. „in rem“ mjeri, koja slijedi predmet, odnosno oblik koristi koji je pribavljen.“

Iako uređena kao posebna mjera, oduzimanje imovinske koristi u sebi sadrži i određenu dozu punitivnosti, no ipak, naglasak je na uspostavi prijašnjeg stanja, a ne kažnjavanju pa ju se kao takvu može izdvojiti od kaznenopravnih sankcija²¹ za koje vrijedi načelo krivnje.²²

¹⁴ To je zajedničko s oduzimanjem predmeta, a razlika je u tome što se oduzimanje imovinske koristi najčešće odnosi na obogaćenje (dobit) nastalu počinjenjem kaznenog djela izraženu u novcu dok se oduzimanje predmeta odnosi na one predmet koji su bili upotrijebljeni za ili nastali kao rezultat počinjenja kaznenog djela.

¹⁵ Pavlović, *op.cit.* (bilj. 7.), str. 378.

¹⁶ Vrhovni sud Republike Hrvatske, I Kž 98/2016-4 od 8. ožujka 2016. godine, str. 2.

¹⁷ Ivičević Karas, *op.cit.* (bilj. 5.), str. 674.

¹⁸ Pavlović, *loc.cit.* bilješka 19.

¹⁹ *Ibid.*

²⁰ Vrhovni sud Republike Hrvatske, I Kž 378/2006-6 od 8. travnja 2009. godine, str. 3.- 4.

²¹ Ivičević Karas, *op.cit.* (bilj. 1.), str. 193.

²² „Nitko ne može biti kažnjen ako nije kriv za počinjeno kazneno djelo.“ (čl. 4. KZ-a).

3. Osvrt na relevantne izvore na međunarodnoj razini

Kad govorimo o borbi protiv kriminala motiviranog stjecanjem imovinske koristi, zbog njegove već spomenute kompleksnosti i sofisticiranosti, potrebno je imati snažan institucionalan i normativan okvir na razini države kako bi ta borba bila što uspješnija. U kontekstu Hrvatske kao tranzicijske zemlje, potrebno je bilo uvesti bitne promjene u pravilima ponašanja na svim razinama društva; posebno na onoj pravnoj.²³ Normativni akti doneseni na razini UN-a, Vijeća Europe te, najrecentnije, Europske unije kojima je Hrvatska vezana, utrli su put borbi protiv, ponajprije organiziranog i gospodarskog kriminala, a podredno i načelnom poimanju važnosti mjere oduzimanja imovinske koristi u svakom pravnom sustavu.

3.1. Konvencija UN-a protiv korupcije (UNCAC)

Svrha njezinog donošenja, bila je optimizacija borbe protiv korupcije s tehničkim unapređenjima i poboljšanjem suradnje na međunarodnoj razini.²⁴ Njezina primjena (čl. 3. Konvencije),²⁵ odnosi se na sprečavanje, istragu i progon koruptivnih kaznenih djela, a isto tako i na zamrzavanje sredstava, zapljenu te konačno oduzimanje imovinske koristi. Nadalje, konvencija obvezuje svaku državu potpisnicu da u svojem pravnom sustavu, poduzme mjere kojima će omogućiti oduzimanje imovine i predmeta upotrijebljenih za počinjenje kaznenog djela (čl. 5.). Još jedan važan aspekt ovog dokumenta je i povrat imovine (čl. 53.) kvalificirane kao nezakonito stečene što je, u kontekstu Hrvatske, implementirano odredbom čl. 560. st. 2. Zakona o kaznenom postupku²⁶ koji govori kako će sud već u presudi (dakle, bez potrebe pokretanja građanske parnice), narediti upis prava, prijenos vlasništva ili isplatu novčane protuvrijednosti stečene imovinske koristi u korist Republike Hrvatske.

²³ Galijot, *op.cit.* (bilj. 9.), str. 549.

²⁴ *Ibid.*, str. 550.

²⁵ Zakon o potvrđivanju Konvencije Ujedinjenih naroda protiv korupcije (Narodne novine, 2/2005).

²⁶ Zakon o kaznenom postupku (Narodne novine 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17).

3.2. Konvencija UN-a protiv transnacionalnog kriminaliteta (Palermo konvencija)

Ovaj dokument, odvojeno²⁷ regulira: (1) oduzimanje i privremeno oduzimanje, (2) međunarodnu suradnju u svrhu oduzimanja²⁸ i (3) raspolaganje oduzetom imovinom. U dijelu regulacije oduzimanja i privremenog oduzimanja, konvencija obvezuje državu na donošenje mjera koje će omogućiti i oduzimanje imovinske koristi i oduzimanje predmeta, zapravo, vrlo slično kao i prije spomenuta UNCAC. Nadalje, anticipira i situaciju „miješanja“ koristi od kaznenog djela s ostalom imovinom počinitelja (čl. 12. st. 4.) navodeći kako će cjelokupna imovina biti predmetom oduzimanja do procijenjene vrijednosti nezakonito stečene imovinske koristi. Osim toga, i svaki plod (čl. 12. st. 5.) nastao uslijed konvertiranja ili transformiranja nezakonito stečene imovinske koristi, također će biti predmetom oduzimanja. Što se raspolaganja oduzetom imovinom tiče, konvencija daje državama slobodne ruke da postupaju u skladu sa svojim domaćim pravom i upravnim postupcima (čl. 14. st. 1.).

3.3. Rezolucija Europskog parlamenta o organiziranom kriminalu, korupciji i pranju novca (2013/2107(INI))

Rezon donošenja ovog dokumenta od strane Europskog parlamenta, je zaustavljanje organiziranog kriminala napadom na njegove prihode i imovinu.²⁹ U tom smislu, države upućuje na donošenje propisa kojima će uvesti modele oduzimanja imovinske koristi i bez presude³⁰ u slučajevima kada je to, na temelju prikupljenih dokaza, moguće.³¹ Nadalje, od država članica Europske unije, traži da uspostave (točka 30. Rezolucije) administrativnu, policijsku i pravosudnu suradnju kojom će biti omogućeno praćenje imovinske koristi stečene kaznenim djelom bilo gdje na teritoriju EU, a radi oduzimanja ili zapljene. Rezolucija smatra da je od ključne važnosti u borbi protiv zločinačkih organizacija, upotreba svakog sredstva koje može pomoći u otkrivanju imovine potonje organizacije, kao primjerice, stvaranje registara za bankovne račune (točka 32.). Što se tiče oduzete imovine, tekst Rezolucije, usmjeren je ka ohrabrivanju država potpisnica da promiču ponovnu uporabu oduzete imovine u društvene

²⁷ Galijot, *op.cit.* (bilj. 9.), str. 552.

²⁸ Zakon o potvrđivanju Konvencije Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnoga organiziranog kriminaliteta, Protokola za sprječavanje, suzbijanje i kažnjavanje krijumčarenja ljudi, posebice žena i djece (Narodne novine 14/2002).

²⁹ Pavlović, *op.cit.* (bilj. 7.), str. 374.

³⁰ Rezolucija Europskog parlamenta od 23. listopada 2013. o organiziranom kriminalu, korupciji i pranju novca: preporuke za radnje i inicijative koje treba poduzeti (završno izvješće) (2013/2107(INI)).

³¹ Prema čl. 560. st.1. ZKP-a, eksplicite je rečeno da će se oduzimanje imovinske koristi izreći u osuđujućoj presudi iz čega, *a contrario*, možemo zaključiti da RH nije predvidjela modele na koje Rezolucija aludira.

svrhe (točka 33.) te za borbu protiv organiziranog kriminaliteta. Osim toga, posebna pažnja, posvećena je postupcima javne nabave (točka 36.) na način da se traži da isti budu temeljeni na načelu zakonitosti, da se kandidati odabiru isključivo na temelju ekonomski najbolje ponude te se inzistira na njihovoj većoj transparentnosti i temeljitijoj kontroli. Isto tako, Rezolucija navodi neka kaznena djela čije bi pravomoćno utvrđeno počinjenje, određenog gospodarskog subjekta diskvalificiralo od sudjelovanja u postupcima javne nabave na vrijeme od pet godina (točka 35.). Posljednje je važno spomenuti kako je Rezolucija izrazila zabrinutost činjenicom da organizirani kriminal dolazi do potencijalnih počinitelja uporabom Interneta (točka 45.), i to putem društvenih mreža, slanjem neželjene e-pošte (*spamming*), korištenjem lažnih web stranica (*phising websites*), lažnim aukcijama i slično. Na taj način, počinitelji, koristeći neobaviještenost i nespremnost potencijalnih žrtava, dolaze do značajnih iznosa imovinske koristi. Upravo u posljednje rečenom, Hrvatska treba prilagoditi i unaprijediti svoje zakonodavstvo kako bi se uspješnije borila protiv ovog, kameleonskog, pojavnog oblika organiziranog kriminala.³²

3.4. Direktiva 2014/42/EU o zamrzavanju i oduzimanju predmeta i imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom

Povod donošenju navedene Direktive³³, bila je spoznaja kako je postojeći režim oduzimanja i međusobnog priznavanja naloga za oduzimanjem i/ili zamrzavanjem imovine, zbog razlika u zakonodavstvima država članica, trom i neučinkovit.³⁴ Na tom tragu, predmetna Direktiva utvrđuje minimalna pravila o zamrzavanju imovine s ciljem mogućeg naknadnog oduzimanja te generalno ide za tim da se među članicama uspostavi uzajamno povjerenje i poboljša suradnja u pogledu oduzimanja nezakonito stečene imovinske koristi.³⁵ Osim toga, Direktiva u pobrojanim slučajevima omogućuje ne samo oduzimanje imovine povezane s odnosnim kaznenim djelom, već i one koja je stečena drugim kažnjivim radnjama okrivljenika. Prošireno, dakle, oduzimanje, primjenjuje se³⁶ u slučajevima kada se sud uvjeri da je imovina dotične osobe stečena kažnjivim radnjama, a zakonodavstva pojedinih država članica mogu propisati i

³² Npr., proširivanjem kataloga kaznenih djela za koje se može primijeniti mjera proširenog oduzimanja imovinske koristi, donošenjem nacionalne strategije za borbu protiv kaznenih djela počinjenih putem Interneta usmjerenih na stjecanje imovinske koristi, edukacijom javnosti i sl.

³³ Direktiva 2014/42/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 3. travnja 2014. o zamrzavanju i oduzimanju predmeta i imovinske koristi ostvarene kaznenim djelima u Europskoj uniji, 2014.

³⁴ Galijot, *op.cit.* (bilj. 9.), str. 554.

³⁵ *Ibid.*

³⁶ Pavlović, *op.cit.* (bilj. 7.), str. 390.

nižu razinu „uvjerenosti“ u kriminalno podrijetlo imovine (npr., na razini vjerojatnosti ili zakonske pretpostavke).³⁷ Jedna od okolnosti, kako kaže čl. 5. Direktive, koja bi sudu mogla pružiti temelj za uvjerenje da se radi o nezakonito stečenoj imovini, jest očiti nerazmjer između imovine u vlasništvu okrivljenika i njegovih zakonitih prihoda.

Direktiva, nadalje, (za razliku od ostalih međunarodnih ugovora koji su slični formulaciji Kaznenog zakona), daje nešto širu definiciju pojma imovinske koristi. Naime, tekst Direktive izjednačava imovinsku korist sa ekonomskom korišću kao širim pojmom (imovinska korist konotira materijalizaciju, bilo u novcu, vrijednosnim papirima ili stvarima dok je ekonomska korist teže opipljiva i može se odnositi na, npr. poboljšanje položaja na tržištu kapitala ako bi se radilo o kaznenom djelu iz sfere gospodarskog kriminaliteta). Osim toga, određenje³⁸ prema kojem imovinska korist uključuje i svako naknadno reinvestiranje ili preoblikovanje imovinske koristi, također ide za tim da se odnosni pojam imovine prošiti, tj., da njegov doseg bude što je moguće širi. Konkretnom sintaksom, pokušava se spriječiti „ubacivanje“ nezakonito stečenog novca ili drugih stvari, u legalne tokove na tržištu i to ne samo na prvoj razini (npr. investiranje nezakonito stečene imovinske koristi u trgovačko društvo), već i na onim razinama koje će eventualno uslijediti (npr. ako sporno društvo svoju imovinu uloži u neko drugo društvo ili pak na tržištu kapitala). S obzirom na rečeno, oportuno bi i za RH bilo da u svojem kaznom zakonodavstvu, proširi definiciju pojma imovinske koristi sukladno tekstu spomenute Direktive.

Za razliku od općeg instituta oduzimanja koji je univerzalno primjenjiv na sva kaznena djela, tekst Direktive na neki način rezervira primjenu proširenog oduzimanja za samo neka kaznena djela (čl. 5.). Izričaj Direktive, koristeći sintaksu „uključuje najmanje moguće“, sugerira kako je u rukama pojedine država članice određenje za koje će konkretna kaznena djela predvidjeti mjeru proširenog oduzimanja, uz nametanje obveze inima da među njima svakako budu ona pobrojana u tekstu Direktive.³⁹ Direktiva, naime, predviđa prošireno oduzimanje ako je sud u određenom predmetu utvrdio da je vrijednost osuđenikove imovine nerazmjerna njegovim zakonitim приходима kada se pretpostavlja da imovina potječe od kriminalne aktivnosti.⁴⁰ Osim toga, takvo oduzimanje, predviđeno je za određena kaznena djela,⁴¹ pa tako aktivnu i pasivnu

³⁷ *Ibid.*

³⁸ *Ibid.*, str. 554.

³⁹ Novelom Kaznenog zakona iz 2015., pored kaznenih djela iz nadležnosti USKOK-a, prošireno oduzimanju podliježu i kaznena djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta te kaznena djela protiv računalnih sustava, a sukladno uputi iz Direktive.

⁴⁰ Pavlović, *op.cit.* (bilj. 7.), str. 391.

⁴¹ *Ibid.*

korupciju u privatnom sektoru ili ako se radi o državnim dužnosnicima ili dužnosnicima Europske unije, djela počinjena u okviru zločinačke organizacije, djela koja se odnose na dječju pornografiju, nezakonito ometanje podataka te druga kaznena djela gdje je kazna zatvora najmanje četiri godine.

Nadalje, s obzirom na sve rašireniju praksu „prenošenja“ inkriminirane imovine na treću osobu, Direktiva omogućuje oduzimanje i od trećih osoba pod uvjetom da su znale ili morale znati kako je namjera prijenosa bila izbjegavanje oduzimanja (čl. 6. st. 1.). U tom kontekstu, kako upućuje Direktiva, sud posebno treba paziti na okolnost (čl. 6. st. 1.) da su stjecanje ili prijenos obavljani besplatno ili po cijeni znatno nižoj od tržišne. No, postoji i druga strana oduzimanju od trećih osoba, a to je zaštita istih. U tom smislu, Direktiva propisuje minimum zaštitnih mehanizama (čl. 8.) koje bi im država trebala omogućiti kada budu pogođene ovom mjerom; naime, nalog za oduzimanje mora im se priopćiti i obrazložiti, mora im se omogućiti učinkovita sudska zaštita protiv odnosnog naloga⁴², te osobe imaju pravo na odvjetnika u tijeku cijelog postupka itd.

4. Uvjeti i način oduzimanja imovinske koristi (čl. 77. Kaznenog zakona)

Kao što je već spomenuto i ranije, u st. 1. ovog članka, zakon govori kako će se imovinska korist oduzeti sudskom odlukom kojom je utvrđeno počinjenje protupravne radnje. Temeljem toga, može se zaključiti kako će imovinska korist biti oduzeta⁴³ i počinitelju koji je u vrijeme počinjenja kaznenog djela bio neubrojiv ili postupao u neotklonjivoj zabludi.⁴⁴ Osim toga, imovinska korist će se oduzeti i od treće osobe na koju je prenesena pod uvjetom da je ona znala ili je trebala znati da se radi o plodu kaznenog djela. Nadalje, st. 2. i st. 3., precizira se odnos

⁴² ZKP u čl. 558., navodi kako će se treća osoba u vezi koje u obzir dolazi oduzimanje imovinske koristi, biti pozvana radi saslušanja i u prethodnom postupku, ali i na raspravi uz upozorenje da će se postupak provesti i neovisno o tome hoće li se ona pozivu odazvati. Nadalje, u čl. 464. st. 5., predviđa mogućnost podnošenja žalbe na presudu od strane osobe koja je pogođena oduzimanjem imovinske koristi. Također, u čl. 557.e st.4., daje se pravo trećoj osobi na koju je prenesena imovinska korist, mogućnost podnošenja prijedloga sudu da ukine privremenu mjeru kao nesvrhovitu. Isto tako, u čl. 557.h ZKP-a, navodi se kako treća osoba, koja na imovini koja je predmet privremene mjere osiguranja, ima neko pravo koje eventualno sprječava primjenu odredaba Zakona, može predložiti ukidanje privremene mjere. Nigdje se, međutim, ne navodi pravo treće osobe na preventivnu zaštitu, odnosno, podnošenje prigovora prije donošenja odluke o oduzimanju ili privremenom osiguranju već Zakon pruža „samo“ *ex post facto* zaštitu.

⁴³ Galijot, *op.cit.* (bilj. 9.), str. 561.

⁴⁴ Kad govorimo o neotklonjivoj zabludi, na umu trebamo imati čl. 30. i čl. 31. Kaznenog zakona. Naime, čl. 30. govori o zabludi o biću djela, odnosno, navodi kako počinitelj koji u vrijeme počinjenja nije bio svjestan nekog od obilježja kaznenog djela, ne može za njegovo počinjenje biti kriv. Isto tako, čl. 31. navodi kako kriv ne može biti niti počinitelj koji je, u vrijeme počinjenja kaznenog djela, pogrešno smatrao kako postoje okolnosti prema kojima bi djelo bilo dozvoljeno (npr., nužna obrana ili krajnja nužda).

imovinskopravnog zahtjeva postavljenog od strane oštećenika i oduzimanja imovinske koristi; naime, u slučaju da je postavljen imovinskopravni zahtjev od strane oštećenika, imovinska korist će se oduzeti samo u onom dijelu koji prelazi dosuđeni imovinskopravni zahtjev. S druge strane, ako sud ne odluči dosuditi imovinskopravni zahtjev, nego oštećenika uputi u parnicu, donijet će odluku o oduzimanju imovinske koristi. Po uzoru na neka strana zakonodavstva (npr. francusko i njemačko), i naš Kazneni zakon u st. 4., predviđa mogućnost oduzimanja novčane protuvrijednosti stečenoj imovinskoj koristi pod uvjetom da je utvrđena nemogućnost oduzimanja stvari ili prava koji predstavljaju nezakonito stečenu imovinsku korist. Prilikom utvrđivanja visine imovinske koristi, kako kaže st. 6., u obzir se neće uzeti iznos sredstava uložениh u kriminalnu djelatnost od strane okrivljenika, točnije, imovinska korist se neće umanjiti za iznos rečenih sredstava. Na kraju, u st. 7., zakon ovlašćuje sud da, u slučaju da je imovinska korist neznatna, može odlučiti da imovinsku korist neće oduzeti.

4.1. Inicijativa za odlučivanje o oduzimanju imovinske koristi

Kako je rečeno u čl. 560. st. 1. ZKP-a, sud će oduzimanje imovinske koristi izreći u osuđujućoj presudi, a također i presudi kojom je utvrđeno da je okrivljenik počinio protupravnu radnju koja je predmet optužbe. S druge strane, ako zakonom nije propisano drugačije (čl. 560. st. 3. ZKP-a), u slučaju donošenja presude kojom se okrivljenik oslobađa optužbe, presude kojom se optužba odbija ili u slučaju da je imovinska korist u potpunosti obuhvaćena imovinskopravnim zahtjevom oštećenika, sud će prijedlog za oduzimanje imovinske koristi odbiti. Postupak oduzimanja imovinske koristi, načelno se provodi tek po zahtjevu ovlaštenog tužitelja, odnosno, oduzimanje imovinske koristi mora biti jedna od točaka optužnice. Međutim, ako pogledamo čl. 557. st. 2. ZKP-a, vidljivo je kako sud i po službenoj dužnosti mora oduzeti onu imovinsku korist pribavljenu protupravnom radnju koja je sadržana u opisu kaznenog djela koje je predmet optužbe. Štoviše, sud je dužan u tijeku cijelog postupka, samostalno prikupljati dokaze i istraživati okolnosti od kojih zavisi primjena mjere oduzimanja imovinske koristi (čl. 557. st. 3.), što je Vrhovni sud potvrdio u presudi *VSRH I Kž 983/06-4 od 19. prosinca 2006.*⁴⁵:
„... već je temeljem zakonske norme iz čl. 82. st. 3. KZ-a od optuženika oduzeo imovinsku korist pribavljenim kaznenim djelom u iznosu od 12.150,00 kn, koji iznos predstavlja razliku od ukupno iz kladionice odnesenog novca od 17.000,00 kn i onoga novca koji je počinitelj bježeći prosuo po parkiralištu u iznosu od 4.850,00 kn. Valja navesti da je sud dužan donijeti odluku o

⁴⁵ Vrhovni sud Republike Hrvatske, I Kž 983/06-4 od 19. prosinca 2006. godine, str. 4.

tome da se imovinska korist pribavljena kaznenim djelom oduzima i to bez inicijative državnog odvjetnika. Ovo stoga što nitko nema pravo zadržati imovinsku korist koju je pribavio kaznenim djelom.“

Postavlja se, međutim, pitanje što učiniti u situaciji kada sud ipak, usprkos činjenici da mu je to zakonska obveza, propusti donijeti odluku o oduzimanju imovinske koristi.⁴⁶ Stajališta Vrhovnog suda, u tom smislu, bila su različita. Pa tako, u presudi *VSRH I Kž 856/04 od 3. veljače 2005. godine*, Vrhovni je sud iznio stajalište kako je propuštanje oduzimanja imovinske koristi, propust suda u korist optuženika zbog čega sud u žalbenom postupku ne bi mogao preinačiti presudu na štetu optuženika (zabrana *reformatio in pejus*) te je, zbog toga, od ključnog značaja reakcija državnog odvjetnika žalbom.⁴⁷ U konkretnoj odluci, sud je ustvrdio kako je pogrešno primijenjen Kazneni zakon na štetu optuženika kada mu je oduzeta imovinska korist koja nije bila opisana u činjeničnom opisu kaznenog djela, a na što sud pazi po službenoj dužnosti.

„Povreda kaznenog zakona se sastoji u tome što je sud prvog stupnja, temeljem čl. 82.KZ, od optuženice oduzeo iznos od 3.110 EUR-a na ime „imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom“, a što ne proizlazi iz činjeničnog opisa djela. U činjeničnom opisu se ne stavlja na teret opt. L. K., niti je proglašena krivom, da bi počinjenjem kaznenog djela pribavila bilo koju imovinsku korist, pa niti ovaj iznos. Stoga nije bilo mjesta oduzimanju novčanih sredstava od nje. Oduzimajući od optuženice 3.110 EUR-a, sud prvog stupnja je počinio povredu kaznenog zakona na njenu štetu iz čl. 368. toč. 5 ZKP u svezi s čl. 82 KZ, na koju sud drugog stupnja pazi po službenoj dužnosti.“⁴⁸

Osim već spomenute činjenice kako je sud dužan, i bez inicijative državnog odvjetnika, ispitivati dokaze i okolnosti važne za utvrđivanje imovinske koristi, prethodna odluka otvara također i pitanje žalbenog razloga na koji se državni odvjetnik može pozvati u slučaju da prvostupanjski sud nije postupio sukladno svojoj zakonskoj obvezi. Naime, pogrešno je stajalište Vrhovni sud zauzeo kad je prethodnu situaciju kvalificirao kao povredu Kaznenog zakona na štetu optuženika.⁴⁹ Stoga je, u odluci *VSRH I Kž 52/05-3 od 3. svibnja 2006.*, sud

⁴⁶ Ivičević Karas, *op.cit.* (bilj. 5.), str. 680.

⁴⁷ *Ibid.*

⁴⁸ Vrhovni sud Republike Hrvatske, I Kž 856/04 od 3. veljače 2005. godine, str. 7.- 8.

⁴⁹ Ivičević Karas, *op.cit.* (bilj. 5.), str. 681.

donošenje, odnosno, nedonošenje odluke o oduzimanju imovinske koristi, ocijenio kao nepravilno donesenu odluku koja se može pobijati sukladno čl. 471. st.2. ZKP-a⁵⁰ (žalbena osnova koja se odnosi na pobijanje odluke o sankciji, sigurnosnoj mjeri, oduzimanju imovinske koristi itd.; čl. 467. st. 4.).

„U slučajevima kada sud nije izrekao odluku o oduzimanju koristi iako su za to postojali zakonski uvjeti, radi se o nepravilnom donošenju odluke, koja se žalbom može pobijati iz osnova propisanog u čl. 370. st. 2. ZKP, kako je to predmetnom žalbom državni odvjetnik, uostalom, i pobijao, o čemu je već prethodno iznijeta ocjena drugostupanjskog suda.“⁵¹

Osim navedenog, stav je autora kako je valjana žalbena osnova u opisanim slučajevima i, nepotpuno utvrđeno činjenično stanje iz čl. 470. ZKP-a. Naime, st. 3. spomenutog članka kaže kako nepotpuno utvrđeno činjenično stanje postoji ako sud kakvu odlučnu činjenicu nije utvrdio. Ako imamo u vidu čl. 557. koji nameće obvezu sudu da *ex officio* ispituje i ocjenjuje činjenice važne za utvrđivanje imovinske koristi, uistinu se čini očevitim da postupanje suprotno toj odredbi, znači nepotpuno utvrđivanje činjeničnog stanja.

Što se tiče izričaja odluke o oduzimanju imovinske koristi, a kako je navedeno u čl. 560. st. 2., odluka mora sadržavati podatke o tome koje stvari ili prava predstavljaju imovinsku korist ostvarenu kaznenim djelom odnosno protupravnom radnjom te, ovisno o okolnostima, naznačiti njihovu novčanu protuvrijednost, utvrditi da su te stvari ili prava postale vlasništvo, odnosno imovina Republike Hrvatske, naložiti okrivljeniku i drugoj osobi na koju je imovinska korist prenesena, da Republici Hrvatskoj preda određene stvari odnosno na nju prenese određena prava, ako ona već nisu prešla na Republiku Hrvatsku, ili da isplati njihovu novčanu protuvrijednost u roku od 15 dana od dana pravomoćnosti presude.

4.2. Utvrđivanje visine imovinske koristi

Prijepori oko načina utvrđivanja visine imovinske koristi koja se ima oduzeti, svode se na odvagivanje u odabiru između neto i bruto načela. Bruto načelo, s jedne strane, stoji na stavu kako se od počinitelja mora oduzeti cjelokupni prihod koji je stekao činjenjem kaznenog djela,

⁵⁰ „Odluka o sigurnosnoj mjeri ili o oduzimanju imovinske koristi ili predmeta može se pobijati ako ne postoji povreda zakona iz članka 469. točke 5. ovog Zakona, ali je sud nepravilno donio tu odluku ili nije izrekao sigurnosnu mjeru, odnosno oduzimanje imovinske koristi ili predmeta iako su za to postojali zakonski uvjeti.“

⁵¹ Vrhovni sud Republike Hrvatske, I Kž 52/05-3 od 3. svibnja 2006. godine, str. 7.

ne uzimajući u obzir eventualne troškove koje je pritom imao.⁵² S druge strane, neto načelo podrazumijeva odbijanje stanovitih troškova koje je okrivljenik imao u vezi s počinjenjem kaznenog djela.⁵³

Sve do izmjene Kaznenog zakona 2011. godine, pitanje primjene jednog od dvaju načela, bilo je prepušteno tumačenju sudova. Iz takve situacije podnormiranosti, rađale su se dijametralno suprotne odluke koje su, od slučaja do slučaja, uzimale ili bruto ili neto načelo kao mjerodavno. Primjena neto načela, temeljila se na teorijskom konsenzusu kako imovinska korist predstavlja čistu dobit⁵⁴ ostvarenu počinjenjem kaznenog djela, odnosno, onaj iznos koji ostaje nakon što se odbiju nužni izdaci i troškovi koje je počinitelj imao. Takav stav je Vrhovni sud zauzeo u nekoliko svojih odluka, među inima i *VSRH, I Kž 314/06-6 od 25. listopada 2006.* te *VSRH, I Kž 817/05-3 od 14. prosinca 2006.*:

„To stajalište državnog odvjetnika je pogrešno jer imovinsku korist predstavlja čista dobit ostvarena kaznenim djelom. To znači, da se od postignute kupoprodajne cijene za opojnu drogu mora odbiti iznos za koji je počinitelj nabavio opojnu drogu (nabavnu cijenu). Budući da je prvostupanjski sud postupio upravo na opisani način, pravilno je primijenio odredbe čl. 82. KZ-a.“⁵⁵

„... jer je prilikom utvrđivanja imovinske koristi potrebno ocijeniti da li je i kakve troškove optuženik imao prilikom nabavke predmetne opojne droge, budući da imovinska korist, u smislu čl. 82. KZ-a, predstavlja samo čistu dobit koju je optuženik ostvario počinjenjem kaznenog djela.“⁵⁶

Iako se stav o primjeni neto načela čini rigidnim, ipak su i prije izmjene Kaznenog zakona 2011. godine, postojale presude gdje je Vrhovni sud barem implicitno primijenio bruto načelo što je vrlo jasno vidljivo u odluci *VSRH, I Kž 1139/08-4 od 13. siječnja 2009.* gdje prvostupanjski sud nije u obzir uzeo nabavne troškove, a Vrhovni sud na taj propust nije reagirao te tako prihvatio primjenu bruto načela⁵⁷:

„S obzirom da je u ovom kaznenom postupku sa sigurnošću utvrđeno da je optuženi (...), gotovo svaki drugi dan prodavao opojnu drogu heroin po cijeni od 1 500kn za količinu od 5 grama,

⁵² Ivičević Karas, *op.cit.* (bilj. 1.), str. 193.

⁵³ *Ibid.*

⁵⁴ Pavlović, *op.cit.* (bilj. 7.), str. 378.

⁵⁵ Vrhovni sud Republike Hrvatske, I Kž 314/06-6 od 25. listopada 2006. godine, str. 1.

⁵⁶ Vrhovni sud Republike Hrvatske, I Kž 817/05-3 od 14. prosinca 2006. godine, str. 1.

⁵⁷ Ivičević Karas, *op.cit.* (bilj. 1.), str. 198.

*sud je utvrdio da je na taj način, u tom vremenu, prodao opojnu drogu 75 puta, što pomnoženo s iznosom od 1 500kn, daje iznos od 112 500kn te kako nitko ne može tako ostvarenu korist zadržati za sebe, opravdano je prvostupajski sud oduzeo tako pribavljenu imovinsku korist.*⁵⁸

Već spominjanom izmjenom Kaznenog zakona, zakonodavac se odlučio za primjenu bruto načela; naime, čl.77. st. 5., izričito je propisao kako se oduzeta imovinska korist neće umanjiti za iznos sredstava uložениh u kriminalnu djelatnost. Takav, slobodno ga možemo nazvati, zaokret u pristupu ovoj problematici, očevidan je u odluci *VSRH, I Kž 321/2014-6 od 16. listopada 2018.*, gdje se prethodna praksa eksplicite naziva napuštenom:

*„Međutim, suprotno svim ovim navodima, iz iznosa protupravno ostvarene imovinske koristi ne odbija se izdatak, odnosno trošak kojeg je počinitelj imao prilikom realizacije kaznenog djela. Naime, žalitelj je u pravu kada se poziva na raniju praksu Vrhovnog suda (...), no radi se o napuštenoj praksi te su u međuvremenu donesene brojne odluke (npr., I Kž-223/05, I Kž-564/08; I Kž-840/12 i dr.) u kojima je ovo pitanje drugačije riješeno. Uračunavanje optuženikovih troškova koje predlaže žalba, rušilo bi vjerodostojnost i dosljednost kaznenopravnog sustava koji ne smije odobravati ulaganje sredstava u kriminalne djelatnosti, a takvo „uračunavanje“ je sada izrijekom zabranjeno u čl. 77./st. 5. KZ/2011.“*⁵⁹

Ako bismo tražili razloge zakonodavčevom odabiru ovog puta, jedan od njih bi svakako bio pragmatičan; odabirom bruto načela, znatno je pojednostavljen postupak utvrđivanja visine iznosa koji se ima oduzeti.⁶⁰ Sredstva upotrijebljena za počinjenje kaznenog djela, od strane okrivljenika su bila namijenjena upravo tome da postigne cilj koji je u neskladu sa prisilnim propisima pa je stoga teško pronaći opravdanje njihovom „vraćanju.“⁶¹ Nadalje, sud je pošteđen potrebe interpretiranja zakonskim tekstom teško predvidljivih kategorija poput „osobni troškovi“ ili „nužni izdaci“⁶², što doprinosi i pravnoj sigurnosti te ekonomičnom vođenju postupka. Također, primjenom bruto načela, zaista se u punom smislu ostvaruje načelo kako nitko ne može zadržati nezakonito stečenu imovinsku korist. Međutim, ono što ovakvim modusom postupanja postaje upitno jest, može li se i dalje govoriti o oduzimanju imovinske

⁵⁸ Vrhovni sud Republike Hrvatske, I Kž 1139/08-4 od 13. siječnja 2009., str. 1.

⁵⁹ Vrhovni sud Republike Hrvatske, I Kž 321/2014-6 od 16. listopada 2018., str. 3.

⁶⁰ Ivičević Karas, *op.cit.* (bilj. 1.), str. 195.

⁶¹ *Ibid.*

⁶² *Ibid.*, str. 200.

koristi kao mjeri *sui generis*, s obzirom da se primjenom bruto načela, osim vraćanja stanja u ravnotežu, radi i o prikrivenom kažnjavanju okrivljenika na način da gubi više nego li stječe počinjenjem kaznenog djela.⁶³

4.3. Oduzimanje od trećih osoba

Osim oduzimanja od okrivljenika, Kazneni zakon predviđa mogućnost oduzimanja i od trećih osoba te na taj način osigurava ostvarenje načela kako nitko ne može zadržati imovinsku korist stečenu kaznenim djelom. Isto tako, počinitelji kaznenih djela koja već u svom biću sadrže imovinsku korist većih razmjera, vrlo su često vični „skrivanju“ protupravno stečene imovinske koristi prenošenjem iste na treće, fizičke ili pravne, osobe. Da bi moglo doći do oduzimanja od treće osobe, potrebno je da ona prilikom stjecanja, nije bila u dobroj vjeri (znala je ili je morala znati da je imovina koju stječe, prethodno stečena kaznenim djelom).⁶⁴ Kako bismo prosudili⁶⁵ je li treća osoba prilikom stjecanja bila u dobroj vjeri, potrebno je u vidu imati načelo savjesnosti i poštenja kao jedno od stožernih u obveznim odnosima (čl. 4. Zakona o obveznim odnosima)⁶⁶ te načelo *bona fides* kad govorimo o stvarnopravnim odnosima (čl. 18. st. 3. Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima).⁶⁷ Pa tako, da bi se stečena imovina mogla smatrati stečenom u dobroj vjeri, posjednik⁶⁸ mora posjed (i vlasništvo) stvari, steći na valjanom pravnom temelju te uz uvjerenje u njegovu zakonitost. Činjenica je li stvar stečena u dobroj vjeri ili nije, prosuđuje se s obzirom na sve okolnosti slučaja, a okolnost da je stvar trećoj osobi prenesena besplatno ili uz naknadu ispod tržišne cijene, vrlo je očiti indikator da se radi o postupanju treće osobe u zloj vjeri⁶⁹, što je vidljivo i u odluci *VSRH I Kž 498/14-4 od 12. srpnja 2016.*:⁷⁰

„S obzirom da tvrtka „S d.o.o.“ robu faktički nije preuzela, pravilno je prvostupanjski sud, cijeneći iskaz svjedoka Ž.S. i nalaz vještaka D.D., utvrdio da je optuženik svojim protupravnim

⁶³ *Ibid.*, str. 206.

⁶⁴ Galijot, *op.cit.* (bilj. 9.), str. 566.

⁶⁵ Kaleb, Zorislav, Oduzimanje imovinske koristi u kaznenom postupku, *Odvjetnik*, 5-6/2015, Zagreb, 2015., str. 42.

⁶⁶ Zakon o obveznim odnosima (Narodne novine 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18).

⁶⁷ „Posjed je pošten ako posjednik kad ga je stekao nije znao niti je s obzirom na okolnosti imao dovoljno razloga posumnjati da mu ne pripada pravo na posjed, ali poštenje prestaje čim posjednik sazna da mu pravo na posjed ne pripada.“, Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima (Narodne novine 91/96, 68/98, 137/99, 22/00, 73/00, 129/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09, 153/09, 143/12, 152/14).

⁶⁸ Kaleb, *op.cit.* (bilj. 66.), str. 42.

⁶⁹ Galijot, *loc.cit.* bilj. 65.

⁷⁰ Vrhovni sud Republike Hrvatske, I Kž 498/14-4 od 12. srpnja 2016. godine, str. 3.

radnjama ostvario imovinsku korist kako za sebe, tako i za Ž.S., koji ovu korist nije stekao u dobroj vjeri.“

Osim što se od treće osobe može oduzeti imovinska korist koja joj je prenesena, ona može biti i kazneno odgovorna zbog počinjenja kaznenog djela prikrivanja iz čl. 244. Kaznenog zakona, pa čak i kao supočinitelj ili pomagač.⁷¹

Što se procesnih odredaba tiče, čl. 558. ZKP-a, propisano je kako će se i osoba na koju je prenesena imovinska korist, pozvati radi ispitivanja u prethodnom postupku te na raspravu, uz upozorenje kako će se ista održati i bez prisutnosti pozvane treće osobe. Nadalje, osoba na koju je imovinska korist prenesena, ovlaštena je predlagati dokaze te na ročištu postavljati pitanja okrivljeniku, svjedocima i vještacima, međutim, samo u vezi s okolnostima koje se tiču utvrđivanja imovinske koristi. Također, trećoj osobi pripada i prethodno opisano pravo žalbe na odluku o oduzimanju imovinske koristi. Naime, sudska odluka se mora dostaviti i trećoj osobi stoga što je i ona jedan od ovlaštenika na podnošenje žalbe sukladno čl. 464. st. 5. ZKP-a, s tim da joj imovinska korist mora biti oduzeta konkretnom odlukom koja je predmet žalbe, a ne nekom drugom odlukom što je vidljivo i u odluci *VSRH I Kž-Us 113/14-4 od 9. prosinca 2014.*⁷²:

„Budući da presudom Županijskog suda u Zagrebu od 25. travnja 2014. broj KOV-US35/14 od M. K. nesporno nije oduzet nikakav predmet ili imovinska korist pribavljena kaznenim djelom, njegova žalba protiv te presude, također, nije dopuštena, pa ju je prvostupanjski sud pravilno odbacio pozivom na odredbu članka 472. stavka 2. ZKP/08. Žalbeni navodi kojima se anticipira eventualno oduzimanje nekretnine od trgovačkog društva „K.“ d.o.o., a za koju žalitelj, prema vlastitim navodima, ima pravo „povratnog otkupa“, a na temelju presude Županijskog suda u Zagrebu od 25. travnja 2014. broj KOV-US-35/14, nisu relevantni budući konkretnom presudom koja je predmet žalbe nikakva žaliteljeva imovina nije oduzeta, a što izričito traži članak 464. stavak 5. ZKP/08 kao preduvjet za pravo na žalbu protiv konkretne odluke. Osobe od kojih bi eventualno nekom drugom sudskom odlukom predmeti bili oduzeti, sukladno članku 464. stavku 5. i članku 556. ZKP/08, nesporno imaju pravo žalbe, međutim, isključivo na odluku kojom se predmeti oduzimaju, što ovdje nije slučaj.“

⁷¹ Kaleb, *loc.cit.* bilj. 66.

⁷² Vrhovni sud Republike Hrvatske, I Kž-Us 113/14-4 od 9. prosinca 2014. godine, str. 2.-3.

4.4. Oduzimanje imovinske koristi i imovinskopravni zahtjev

Važnu ulogu u kaznenom postupku, ima adhezijski postupak. Radi se⁷³, naime, o građanskoj parnici koja se „uvukla“ (adherirala) kaznenoj stvari u kaznenom postupku te se, u slučaju pokretanja rečenog postupka od strane ovlaštene osobe,⁷⁴ raspravlja o imovinskopravnom zahtjevu upravljenom protiv okrivljenika⁷⁵. Odnos između imovinskopravnog zahtjeva i mjere oduzimanja imovinske koristi je takav da je oduzimanje imovinske koristi, supsidijarno imovinskopravnom zahtjevu.⁷⁶ To implicira i izričaj čl. 77./st. 2. Kaznenog zakona koji kaže kako će se oduzeti samo onaj dio imovinske koristi koji prelazi dosuđeni imovinskopravni zahtjev. Opisana supsidijarnost, nije sporna ni u sudskoj praksi što je Vrhovni sud potvrdio u nekoliko svojih odluka, među ostalima i *VSRH I Kž 511/02-6 od 19. travnja 2006.*⁷⁷:

„Međutim, oduzimanje imovinske koristi, kako to proizlazi iz odredbe čl. 464./st. 3. ZKP-a, ima supsidijarni karakter u odnosu na dosuđeni imovinskopravni zahtjev kada se oni sadržajno poklapaju, kao što je to ovdje slučaj. U protivnom bi optuženik kojem je naloženo ispunjenje imovinskopravnog zahtjeva u skladu s odredbom čl. 132./st. 2. ZKP-a, i od kojeg bi istovremeno bila oduzeta imovinska korist prema odredbama čl. 82. KZ-a, bio stavljen u situaciju da dva puta ispuni obvezu koja proizlazi iz iste osnove.“

Rezon takve norme leži u restorativnoj prirodi mjere oduzimanja imovinske koristi, odnosno, činjenici⁷⁸ da mjera ne služi državi kao alat kojim dolazi do materijalne koristi (i tako, na neki način, sudjeluje u počinjenju kaznenog djela⁷⁹), već joj je svrha osujetiti stanje gdje će imovinska korist ostati u rukama onoga kome ne pripada; okrivljenika. S tim u vezi, logično je da uspostava prijašnjeg stanja (restorativna svrha) prvenstveno znači oštećeniku vratiti (ili nadoknaditi), ono što mu je bilo protupravno oduzeto pa slijedom toga, imovinskopravni zahtjev ima prednost. Međutim, zakonsko rješenje (odnosno, izostanak istog u tom kontekstu), sugerira upravo suprotno od onoga što bi trebala biti svrha oduzimanja. Naime, tekst ZKP-a u

⁷³ Pavlović, *op.cit.* (bilj. 7.), str. 382.

⁷⁴ Pravo na podnošenje imovinskopravnog zahtjeva, pripada osobi koja je aktivno legitimirana za podnošenje tužbe u parničnom postupku, odnosno, osoba oštećena kaznenim djelom (čl. 154. st. 1. ZKP-a).

⁷⁵ Pritom, sud u kaznenom postupku, mora paziti na postojanje dvostruke litispendencije, odnosno, ne može odlučivati o imovinskopravnom zahtjevu ako je pred građanskim sudom već pokrenuta parnica radi naknade štete u istoj stvari. U toj situaciji, sud mora oštećenika uputiti na ostvarivanje prava u građanskoj parnici jer u kaznenom postupku, imovinskopravni zahtjev ne može meritorno odbiti. (Pavlović, *op.cit.* (bilj. 7.), str. 383.).

⁷⁶ Ivičević Karas, *op.cit.* (bilj. 5.) str. 681.

⁷⁷ Vrhovni sud Republike Hrvatske, I Kž 511/02-6 od 19. travnja 2006. godine, str. 1.

⁷⁸ Galijot, *op.cit.* (bilj. 9.), str. 561.

⁷⁹ *Ibid.*, str. 562.

čl. 560. st. 2., govori o oduzimanju imovinske koristi isključivo u korist države što će reći da, u situaciji gdje postoji oštećena osoba koja, međutim, nije ustala niti s tužbom za naknadu štete niti izjavila imovinskopravni zahtjev unutar kaznenog postupka, ona može ostati bez obeštećenja. No, Vrhovni sud je u nekoliko svojih odluka (npr., *VSRH I Kž 409/04-5 od 29. lipnja 2005.*), ipak omogućio vraćanje utvrđene imovinske koristi izravno oštećeniku bez njegove aktivne radnje pred sudom.⁸⁰

„Na temelju čl. 82. st. 1. i 2. KZ od optuženika se oduzima imovinska korist ostvarena kaznenim djelom u iznosu od 2.368,50 kn a koja imovinska korist će se vratiti oštećenom poduzeću INA d.d. iz Zagreba.“⁸¹

Vidljivo je, dakle, da si je Vrhovni sud uzeo za pravo bez zahtjeva ovlaštenog predlagatelja (a nakon što je nesumnjivo utvrdio da je imovinska korist nastala na štetu upravo određenog oštećenika⁸²), oduzeti imovinsku korist izravno u korist oštećenika. Iako je na taj način ostvareno⁸³ načelo pravednosti i restorativna svrha mjere oduzimanja imovinske koristi, ipak ostaje vidljivo postupanje suda pa čak i *contra legem*, a što sugerira da bi uputno bilo ovo pitanje urediti na zakonskoj razini, a ne prepustiti tumačenju od strane sudske prakse.

Sud imovinskopravni zahtjev može dosuditi u cijelosti ili djelomično, a isto tako i odbiti oštećenika te ga uputiti da svoje pravo ostvaruje u parničnom postupku. U slučaju odbijanja, a pod uvjetom da je utvrdio protupravno stečenu imovinsku korist, sud mora, uz upućivanje oštećenika u parnicu, oduzeti imovinsku korist kako bi ispoštovao načelo iz čl. 5. Kaznenog zakona. Takav stav, zauzeo je i Vrhovni sud u odluci *VSRH, I Kž 814/03-6 od 29. studenog 2006.* s tim da bi sud ovdje morao postupiti u skladu s načelom pravednosti i dosuditi imovinsku korist izravno oštećeniku, a ne u korist države.⁸⁴

„... ali valja napomenuti da se isključuju samo odluka kojom bi imovinskopravni zahtjev bio dosuđen oštećeniku i istovremena odluka o oduzimanju imovinske koristi, ali nije isključena mogućnost oduzimanja imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom s istovremenim upućivanjem oštećenika s imovinskopravnim zahtjevom u parnicu, i to kada postoje bilo kakve zapreke za prihvaćanje odnosno dosuđivanje tog zahtjeva.“⁸⁵

⁸⁰ Ivičević Karas, *op.cit.* (bilj. 5.) str. 682.

⁸¹ Vrhovni sud Republike Hrvatske, I Kž 409/04-5 od 29. lipnja 2005. godine.

⁸² Ivičević Karas, *loc.cit.* bilj. 72.

⁸³ *Ibid.*

⁸⁴ *Ibid.*

⁸⁵ Pavlović, *op.cit.* (bilj. 7.), str. 379.

Jednako tako, ako je iznos koji se traži imovinskopravnim zahtjevom, niži od utvrđene imovinske koristi, sud mora oduzeti imovinsku korist u eventualnom preostalom dijelu,⁸⁶ što je potvrđeno u odluci *VSRH I Kž 517/07-3 od 30. listopada 2007.*⁸⁷:

„Točno je da, u kaznenopravnom smislu, imovinskopravni zahtjev ima prednost pred odlukom o oduzimanju imovinske koristi, ali jednako tako je točno da ukoliko takav zahtjev nije postavljen ili ukoliko imovinska korist premašuje postavljeni imovinskopravni zahtjev, tada postoji obveza sudu oduzimanja tako utvrđene imovinske koristi i to po službenoj dužnosti.“

Važno je, isto tako, spomenuti da se mjera oduzimanja imovinske koristi ne može primijeniti solidarno (u slučaju da se radi o postupku protiv više okrivljenika), već se mora individualizirati za svakog okrivljenika⁸⁸, što je vidljivo iz presude *VSRH I Kž-701/03-8 od 10. prosinca 2003.*⁸⁹:

„Ako je u počinjenju kaznenog djela sudjelovalo više počinitelja, imovinska korist će se oduzeti samo od onih kojima je korist pribavljena, a ako je korist pribavljena svima, oduzet će se od svih, ali prema visini za svakog pojedinačno. Ukoliko se ne može utvrditi da bi netko ostvario više, a netko manje, počinitelji će ukupnu korist koju su pribavili, plaćati u jednakim dijelovima.“

4.5. Oduzimanje novčane protuvrijednosti

U kontekstu oduzimanja novčane protuvrijednosti, razlikuju se dvije situacije. S jedne strane, kada je imovinska korist stečena u stranoj valuti, oduzet će se njezina kunska protuvrijednost što je vidljivo iz odluke *VSRH I Kž-236/2004-6 od 28. lipnja 2007.*:

„Po čl. 82. KZ-a, opt. D.S. oduzeta je imovinska korist pribavljena kaznenim djelom u iznosu od 500 eura, koji je iznos dužan platiti u kunskoj protuvrijednosti po srednjem tečaju HNB-a na dan plaćanja.“⁹⁰

S druge strane, sukladno čl. 77. st. 4. Kaznenog zakona, ako je nemoguće oduzeti stvar ili pravo

⁸⁶ Ivičević Karas, *loc.cit.* bilj. 68.

⁸⁷ Pavlović, *op.cit.* (bilj. 7.), str. 381.

⁸⁸ Ivičević Karas, *loc.cit.* bilj. 72.

⁸⁹ Pavlović, *op.cit.* (bilj. 7.), str. 380.

⁹⁰ Vrhovni sud Republike Hrvatske, I Kž-236/2004-6 od 28. lipnja 2007. godine, str. 2.

ostvareno kao imovinsku korist, sud će naložiti počinitelju isplatu odgovarajuće protuvrijednosti u novcu. Do nemogućnosti oduzimanja protupravno stečene imovine, moglo bi doći kada bi ista propala pa se stoga postavlja pitanje, bi li okrivljenik i dalje bio obvezan vratiti njezinu novčanu protuvrijednost. U tom smislu, potrebno je konzultirati načelnu odredbu Zakona o obveznim odnosima propisanu u čl. 208. Naime, ako ispunjenje činidbe postane nemoguće zbog okolnosti za koje dužnik ne odgovara, obveza prestaje pod uvjetom da on dokaže kako za nemogućnost ispunjenja nije odgovoran. Ovu bi odredbu trebalo analogno primijeniti i na nemogućnost vraćanja protupravno stečene imovine; npr., ako bi društvo čije je dionice kao imovinsku korist stekao okrivljenik, propalo, osuditi dotičnog na vraćanje novčane protuvrijednosti odnosnih dionica, bilo bi protivno *sui generis* i *in rem* prirodi mjere oduzimanja imovinske koristi te bi zapravo bila riječ o kaznenopravnoj sankciji. Prema tome, ako stvar ili pravo stečeni kao protupravna imovinska korist propadnu bez krivnje okrivljenika, uputno bi bilo okrivljenika ne osuditi na vraćanje njihove protuvrijednosti.

5. Prošireno oduzimanje imovinske koristi (čl. 78. Kaznenog zakona)

U međunarodnom kontekstu, mjeru proširenog oduzimanja imovinske koristi predviđa ranije spomenuta Palermo konvencija iz 2001. godine, koja u svojem čl. 12. toč. 7.⁹¹ državama potpisnicama predlaže da u svoje zakonodavstvu uvedu mjeru koja bi šire zadirala u imovinu okrivljenika na način da bi od njega zahtijevala dokazivanje zakonitog podrijetla svoje imovine. Dugo je vremena prošlo od trenutka kad je Hrvatska konvenciju ratificirala (2002. godine) do uvođenja spomenute mjere u domaće kazneno zakonodavstvo; naime, to je učinjeno tek izmjenom Kaznenog zakona iz 2011. godine. Već tada je zakonodavac pokazao kako se radi o specijalnoj mjeri predviđevši primjenu iste isključivo za kaznena djela iz nadležnosti USKOK-a,⁹² drugim riječima, kao suplement (a ne supstitut) „općenitij“ mjeri oduzimanja imovinske koristi. U svjetlu Direktive 2014/42/EU, izmjenom KZ-a iz 2015. godine, primjena je proširena⁹³ i na kaznena djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta te kaznena djela protiv računalnih sustava, programa i podataka. Dakle, oduzimanju može podlegnuti svaka imovina čije zakonito podrijetlo okrivljenik ne može dokazati; pa tako i imovinska korist pribavljena kaznenim djelom čije počinjenje uopće nije utvrđeno u kaznenom postupku, a čak

⁹¹ Pavlović, *op.cit.* (bilj. 7.), str. 388.

⁹² Galijot, *op.cit.* (bilj. 9.), str. 564.

⁹³ Roksandić Vidlička, *op.cit.* (bilj. 2.), str. 537.

i zakonita imovina (banalizirano, čokolada za čiju kupnju okrivljenik nema računa).⁹⁴ Upravo zbog takvog opsežnog zahvata u imovinu okrivljenika, ova se mjera ponekad poistovjećuje s konfiskacijom⁹⁵ koja je u kaznenom pravu, ipak, stvar prošlosti.

5.1. Krug kaznenih djela za koja je predviđeno prošireno oduzimanje imovinske koristi

Kako navodi čl. 78. KZ-a, mjera proširenog oduzimanja imovinske koristi, primjenjuje se na uzak krug kaznenih djela; točnije, na kaznena djela za koja je nadležan USKOK⁹⁶ te za djela iz Glave XVII.⁹⁷ i Glave XXV.⁹⁸ Kaznenog zakona. Proširenje liste kaznenih djela ponukano dužnošću implementacije Direktive 2014/42/EU u hrvatsko zakonodavstvo, svakako predstavlja pozitivan pomak.⁹⁹ Međutim, potrebno je uočiti kako opisana lista ne sadrži neka kaznena djela koja, po prirodi stvari, podrazumijevaju stjecanje velikih iznosa nepripadne imovinske koristi.¹⁰⁰ Radi se, naime, o kaznenim djelima iz sfere gospodarskog kriminaliteta (npr., zlouporaba povjerenja u gospodarskom poslovanju iz čl. 246. i prijevarena u gospodarskom poslovanju iz čl. 247.). Gospodarski kriminalitet, za Hrvatsku je danas možda više nego ikad (a uslijed „velikih procesa“ koji se vode ili su završeni protiv više bivših dužnosnika Vlade i/ili bivših sportskih dužnosnika), neuralgična točka koja, spajanjem financijskog interesa i političkog utjecaja, ozbiljno pogađa ekonomsku opstojnost države¹⁰¹, a i šalje negativnu sliku cijele zemlje prema van. Iako se u spomenutim „velikim procesima“, uglavnom radi o nezakonitom stjecanju imovinske koristi u sklopu zločinačkog udruženja (za što čl. 21. ZUSKOK-a predviđa mjeru proširenog oduzimanja), za zakonodavca bi bila uputna dodatna

⁹⁴ Ivičević Karas, *op.cit.* (bilj. 1.), str. 204.

⁹⁵ *Ibid.*

⁹⁶ Odnosna kaznena djela su taksativno navedena u čl. 21. Zakona o USKOK-u.

⁹⁷ Spolna zlouporaba djeteta mlađeg od petnaest godina (čl. 158.), spolna zlouporaba djeteta starijeg od petnaest godina (čl. 159.), zadovoljenje pohote pred djetetom mlađim od petnaest godina (čl. 160.), mamljenje djece za zadovoljenje spolnih potreba (čl. 161.), podvođenje djeteta (čl. 162.), iskorištavanje djece za pornografiju (čl. 163.), iskorištavanje djece za pornografske predstave (čl. 164.), upoznavanje djece s pornografijom (čl. 165.), teška kaznena djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta (čl. 166.).

⁹⁸ Neovlašteni pristup (čl. 266.), ometanje rada računalnog sustava (čl. 267.), oštećenje računalnih podataka (čl. 268.), neovlašteno presretanje računalnih podataka (čl. 269.), računalno krivotvorenje (čl. 270.), računalna prijevarena (čl. 271.), zlouporaba naprava (čl. 272.), teška kaznena djela protiv računalnih sustava, programa i podataka (čl. 273.).

⁹⁹ Roksandić Vidlička, *op.cit.* (bilj. 2.), str. 536.

¹⁰⁰ *Ibid.*

¹⁰¹ *Ibid.*, str. 537.

intervencija u krug kaznenih djela i proširivanje istog na spomenuta kaznena djela iz sfere gospodarskog kriminaliteta.¹⁰²

5.2. Teret dokazivanja nezakonitog podrijetla imovine

Prošireno oduzimanje imovinske koristi, kako to navodi čl. 78. st. 2. KZ-a, podrazumijeva oduzimanje sve imovine okrivljenika¹⁰³ čije se zakonsko podrijetlo ne može dokazati, a pod uvjetom da je ista nerazmjerna s njegovim zakonitim prihodima. Pritom, za razliku od „klasičnog“ instituta oduzimanja, aktivna strana u postupku (odnosno, državni odvjetnik), ne mora dokazivati činjenicu da je stanovita imovinska korist ostvarena određenim kaznenim djelom već je dostatno dokazati nerazmjer između okrivljenikove imovine i njegovih zakonitih prihoda,¹⁰⁴ što je vidljivo i iz odluke VSRH, I Kž Us 56/15-3 od 2. veljače 2016.:

„Prema tome, evidentno je da su u konkretnom slučaju ostvarene sve zakonske pretpostavke za tzv. prošireno oduzimanje imovinske koristi iz članka 78. stavak 2. KZ/11 koji propisuje mogućnost oduzimanja imovinske koristi koja nije pribavljena konkretnim inkriminiranim kaznenim djelima, već se radi o koristi za koju okrivljenik nema pokrića u zakonitim prihodima.“¹⁰⁵

Štoviše, čl. 78. st. 3. KZ-a, predviđa i situaciju u kojoj je imovinska korist pribavljena od kaznenog djela, sjedinjena s imovinom stečenom na zakonit način te propisuje kako će cjelokupna imovina okrivljenika (ako se ostvare pretpostavke za prošireno oduzimanje), biti predmetom oduzimanja do procijenjene vrijednosti imovinske koristi. Ovakva odredba, dubiozna je sa strane zaštite prava vlasništva okrivljenika te možebitno protivna *sui generis* pravnoj prirodi mjere proširenog oduzimanja imovinske koristi. Naime, propisivanjem da oduzimanju može podleći ukupna imovina, vrlo je izgledan scenarij da će, uslijed nemogućnosti egzaktne distinkcije, predmetom oduzimanja u konačnici biti i zakonita imovina (npr. ako je okrivljenik istovremeno stekao više dionica nekog trgovačkog društva, teško je određivo koja dionica je stečena sudjelovanjem u temeljnom kapitalu društva u vidu ulaganja, a koja na

¹⁰² *Ibid.*, str. 537.

¹⁰³ Galijot, *loc.cit.* bilj. 93.

¹⁰⁴ *Ibid.*

¹⁰⁵ Vrhovni sud Republike Hrvatske, I Kž Us 56/15-3 od 2. veljače 2016. godine, str. 2.

nezakonit način).¹⁰⁶ Na tom tragu, izgledan je i drugi scenarij gdje je okrivljenik nezakonito stekao udjele u društvu čija je vrijednost u trenutku oduzimanja manja nego u trenutku stjecanja, no istovremeno ima i udio u nekom drugom društvu vrijednost čijih udjela dobro kotira na tržištu. Ako je suditi po spomenutoj odredbi, udio u drugom društvu stečen na zakonit način, mogao bi biti predmetom oduzimanja do procijenjene vrijednosti nezakonito stečene imovinske koristi samo iz razloga što je konkretna protupravna imovinska korist, postala nepodobna (vrijednosno premala) za oduzimanje, što mjeru proširenog oduzimanja nedvojbeno čini sankcijom, a nikako *sui generis*, odnosno *in rem* mjerom. Suprotno tome, razboritije bi bilo poslužiti se konceptom oduzimanja novčane protuvrijednosti, na koji način bi se najprije konkretizirala stečena imovinska korist (bilo dokazima ili po slobodnoj ocjeni suda kako to dopušta ZKP u čl. 559.), a tek onda pristupilo oduzimanju protuvrijednosti upravo te, a ne neke druge imovine okrivljenika.

Dakle, na strani državnog odvjetnika je pretpostavka nezakonitosti podrijetla okrivljenikove imovine, što znači da je na strani okrivljenika obveza dokazivanja suprotnog; odnosno, dolazi do inverzije tereta dokazivanja. Osim toga, kod proširenog oduzimanja imovinske koristi, postoji i stanovita redukcija dokaznog standarda, također u svrhu lakšeg oduzimanja i na taj način zaštite općeg interesa.¹⁰⁷ Naime, obveza je državnog odvjetnika tek do razine vjerojatnosti (postojanje osnova sumnje¹⁰⁸) dovesti činjenicu nerazmjera imovine i prihoda¹⁰⁹ okrivljenika, a da se sud zadovoljava osnovama sumnje, pokazuje i odluka *VSRH, I Kž Us 66/13-3 od 28. listopada 2013.* U rečenoj presudi, pojam osnova sumnje, izražen je u množini što znači da sud zahtijeva postojanje barem dvaju¹¹⁰ indicija koji će sugerirati da se radi o spominjanom nerazmjeru.

„Temeljem provedenih izvida USKOK je pribavio financijsku dokumentaciju te od nadležnih Općinskih sudova pribavio podatke o nekretninama kojima raspolažu Z. P. i žalitelji kao osobe s njim povezane, pa kako podaci prikupljeni od P. uprave ukazuju da postoji nesrazmjer prijavljenih prihoda i imovine, pravilno prvostupanjski sud smatra da postoje osnovi sumnje

¹⁰⁶ Suprotno tome, ESLJP u presudi *Yildirim protiv Italije od 10. travnja 2003.*, kaže kako svako zadiranje u pravo vlasništva sa strane države, mora imati legitiman cilj te takvo ograničavanje prava, mora biti proporcionalno rezultatu koji se njime postiže., Europski sud za ljudska prava, *Yildirim protiv Italije*, zahtjev br. 38602/02 od 10. travnja 2003. godine

¹⁰⁷ Galijot, *op.cit.* (bilj. 9.), str. 565.

¹⁰⁸ Ivičević, Elizabeta, Oduzimanje imovinske koristi stečene kaznenim djelom u slučajevima organiziranog kriminala – osvrt na problematiku redukcije dokaznog standarda i inverzije tereta dokazivanja, *Hrvatska pravna revija*, kolovoz 2004., Zagreb, 2004., str. 107.

¹⁰⁹ Roksandić Vidlička, *op.cit.* (bilj. 2.), str. 544.

¹¹⁰ Pavlović, *loc.cit.* bilj. 41.

da su sredstva pribavljena počinjenjem kaznenih djela uložena u nekretnine, u naravi, stanovi, kuće, vinogradi, oranice.“¹¹¹

Naizgled olakšan posao državnog odvjetnika ipak podrazumijeva opsežnu financijsku istragu¹¹², u kojoj mora učiniti vjerojatnim postojanje imovinske koristi, njezinu visinu, gdje se nalazi i sl. Kako bi došao do tih saznanja, državni odvjetnik mora prikupiti podatke¹¹³ o redovitim primanjima i okrivljenika i svih članova njegove obitelji, primanjima po bilo kojoj drugoj osnovi različitoj od plaće (npr., dar, nasljedstvo, dividenda), ali i podatke o rashodima (npr., dnevna potrošnja, troškovi režija, kupnja pokretnina/nekretnina). U poduzimanju navedenih radnji, posebno je važna pomoć koju državni odvjetnik ima od Samostalnog sektora za otkrivanje poreznih prijevара (tzv. Porezni USKOK), koji je zadužen¹¹⁴ za prikupljanje, kontrolu te obradu i razmjenu podataka radi otkivanja rizičnih poreznih obveznika koji sudjeluju u organiziranim poreznim prijevarama.¹¹⁵

Iako je nesporno kako je zakonodavac, prilikom normiranja mjere proširenog oduzimanja imovinske koristi, imao čvrsto uporište¹¹⁶ u nekoliko ranije spomenutih dokumenata na međunarodnoj razini, inverzija tereta dokazivanja i redukcija dokaznog standarda ipak ostaju suspekti sa stajališta zaštite ljudskih prava; konkretnije, presumpcije okrivljenikove nedužnosti.¹¹⁷ Kako se radi o temeljnom procesnom pravu okrivljenika propisanom u čl. 6. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava, pitanje dopustivosti njegovog zaobilaženja u nekoliko je svojih odluka prosuđivao Europski sud za ljudska prava. Već u presudi *Salabiaku protiv Francuske od 7. listopada 1988. godine*, Europski sud je dopustio postojanje presumpcija činjenične ili pravne naravi u domaćim pravnim sustavima, pod uvjetom da države pritom ne prelaze razumne granice te da minimalna prava obrane (unutar kojih i presumpcija nedužnosti), budu očuvana:

„Presumpcije pravne ili činjenične naravi, imanentne su svakom pravnom sustavu. Jasno je kako Konvencija načelno ne zabranjuje takve presumpcije. Međutim, ipak zahtijeva da države ugovornice ostanu u određenim okvirima prilikom njihova korištenja. (...) Članak 6., dakle,

¹¹¹ Vrhovni sud Republike Hrvatske, I Kž Us 66/13-3 od 28. listopada 2013. godine, str. 3.

¹¹² Roksandić Vidlička, *op.cit.* (bilj. 2.), str. 541.

¹¹³ *Ibid.*

¹¹⁴ Galijot, *op.cit.* (bilj. 9.), str. 566.

¹¹⁵ Unutar SSOPP-a, djeluju tri zasebne službe: (1) Služba za otkrivanje organiziranih prijevара, (2) Služba za provjeru imovine fizičkih i poreznih dužnika i (3) Služba za suradnju s tijelima kaznenog progona. (Uredba o unutarnjem ustrojstvu ministarstva financija).

¹¹⁶ Ivičević Karas, *op.cit.* (bilj. 5.), str. 683.

¹¹⁷ *Ibid.*, str. 684.

zahtijeva da države takve pretpostavke primjenjuju imajući u vidu razumna ograničenja, a koja su predviđena ovisno o tome koji se cilj želi postići te uz poštovanje prava okrivljenika na obranu.¹¹⁸

Nadalje, u presudi *Pham Hoang protiv Francuske* od 25. rujna 1992., Sud je dopustio odlučivanje na temelju pretpostavaka kao način sukladan presumpciji nedužnosti, ali pod uvjetom da su dokazi za primjenu iste pažljivo ocijenjeni te drugoj strani dana mogućnost dokazivanja suprotnog:

„Čini se, stoga, kako je žalbeni sud s dužnom pažnjom odvagao dokaze prije donošenja odluke, oprezno ih ocijenio te svoj stav o krivnji temeljio na inima. Suzdržao se od bilo kakvog a priori (automatskog) oslanjanja na presumpcije propisane unutar Carinskog zakonika te ih nije primijenio na način koji bi bio protivan čl. 6. Konvencije.“¹¹⁹

Vidljivo je, dakle, iz prakse Europskog suda za ljudska prava, kako podjela tereta dokazivanja sama po sebi nije suprotna presumpciji okrivljenikove nedužnosti sve dok je okrivljeniku na raspolaganju te u postupku omogućeno upotrijebiti učinkovito pravno sredstvo kako bi pobio presumpciju koja mu ide na štetu, a na koji će način postupak u cjelini biti pravičan; slijedom toga, mjera proširenog oduzimanja imovinske koristi kako ju je propisao hrvatski zakonodavac, u skladu je s odredbama Konvencije.¹²⁰

5.3. Treće osobe i prošireno oduzimanje imovinske koristi

U kontekstu proširenog oduzimanja imovinske koristi, zakonodavac je napravio distinkciju između članova obitelji okrivljenika i drugih osoba. Naime, kad su u pitanju članovi obitelji,¹²¹ zakon kaže kako će se imovinska korist od njih oduzeti bez obzira na to po kojem temelju su ju stekli i neovisno žive li u istom kućanstvu s okrivljenikom. S druge strane, imovinska će se korist oduzeti i od drugih osoba ako one ne učine vjerojatnim da su korist stekle u dobroj vjeri

¹¹⁸ Europski sud za ljudska prava, *Salabiaku protiv Francuske*, zahtjev br.10519/83 od 7. listopada 1988. godine (vlastiti prijevod).

¹¹⁹ Europski sud za ljudska prava, *Pham Hoang protiv Francuske*, zahtjev br. 13191/87 od 25. rujna 1992. godine (vlastiti prijevod).

¹²⁰ Ivičević Karas, *op.cit.* (bilj. 5.), str. 685.

¹²¹ Čl. 87. toč. 8 KZ-a: „Članovi obitelji su sadašnji bračni ili izvanbračni drug, životni partner ili neformalni životni partner, njihova zajednička djeca te djeca svakog od njih, srodnik po krvi u ravnoj lozi, srodnik u pobočnoj lozi do zaključno trećeg stupnja, srodnici po tazbini do zaključno drugog stupnja, posvojitelj i posvojenik.“

i po razumnoj cijeni. Vidljivo je kako zakonski tekst „dopušta“ obaranje presumpcije iz čl. 78. st. 2., samo osobama koje su različite od članova obitelji, a na koji način je članovima obitelji okrivljenika, onemogućen pristup sudu. Takvo, međutim, tumačenje, prevenirao je Vrhovni sud u svojoj odluci *VSRH, I Kž-Us 66/13-3 od 28. listopada 2013.*, gdje im je mogućnost pristupa sudu dao temeljem odredbe st. 2. istog članka, a također i Europski sud za ljudska prava u presudi *Silickiene protiv Litve od 10. srpnja 2012.*, kazujući kako nadležna tijela trebaju omogućiti svim zainteresiranim stranama, razumnu mogućnost da adekvatno zaštite svoja prava.¹²² Svaka eventualna suprotnost takvom postupanju, značila bi bitnu povredu odredaba kaznenog postupka te otvarala mogućnost ukidanju presude.¹²³

„Temeljem provedenih izvida USKOK je pribavio financijsku dokumentaciju te od nadležnih Općinskih sudova pribavio podatke o nekretninama kojima raspolažu Z. P. i žalitelji kao osobe s njim povezane, pa kako podaci prikupljeni od P. uprave ukazuju da postoji nesrazmjer prijavljenih prihoda i imovine. (...) Također nije sporno da su žalitelji M. P., H. P. i S. P., sa osumnjičenikom povezane osobe, te da kao protivnici osiguranja sukladno odredbi čl. 78. st. 2. KZ/11 imaju pravo tijekom postupka učiniti vjerojatnim da je podrijetlo njihove imovine zakonito, međutim teret dokaza leži na njima.“¹²⁴

„U svjetlu prethodno rečenog, iako sud načelno prihvaća stav kako osoba čije je vlasništvo predmet zapljene mora imati formalni status stranke u postupku u kojem se takva zapljena određuje, ipak u obzir uzima i specifične okolnosti konkretnog slučaja te utvrđuje kako su litavske vlasti protivniku zapljene pružile razumnu i dovoljnu priliku kako bi prikladno mogao zaštititi svoje pravo vlasništva. Slijedom toga, Sud nalazi kako nije došlo do povrede čl. 6. Konvencije.“¹²⁵

6. Oduzimanje imovinske koristi u odsutnosti osude za kazneno djelo

Suprotno austrijskom ili njemačkom uređenju mjere (proširenog) oduzimanja imovinske koristi koja odnosnu, kao pravilo, dopuštaju mimo i neovisno od osude za kazneno djelo, takav način

¹²² Roksandić Vidlička, *op.cit.* (bilj. 2.), str. 545.

¹²³ *Ibid.*, str. 546.

¹²⁴ Vrhovni sud Republike Hrvatske, I Kž Us 66/13-3 od 28. listopada 2013. godine, str. 3.

¹²⁵ Europski sud za ljudska prava, *Silickiene protiv Litve*, zahtjev br. 20496/02 od 10. srpnja 2012. godine (vlastiti prijevod).

u hrvatskom kaznenom zakonodavstvu predstavlja iznimku.¹²⁶ Naime, ranije spominjani čl. 77./st. 1. KZ-a, propisuje oduzimanje imovinske koristi isključivo sudskom odlukom kojom je utvrđeno počinjene kaznenog djela. Međutim, teoretska iznimka tome, postoji u čl. 78./ st. 6. KZ-a gdje se omogućuje oduzimanje imovinske koristi od sljednika osobe protiv koje je pokrenut kazneni postupak ako je ona umrla prije njegovog okončanja. Iako KZ navodi samo okolnost smrti kao onu koja pruža mogućnost oduzimanja imovinske koristi bez prethodne osuđujuće presude, postoje i druge okolnosti koje isključuju kazneni progon¹²⁷, a gdje je kaznenim djelima pribavljena stanovita imovinska korist (npr., kaznenoprocetni imunitet, amnestija, pomilovanje i sl.). Navedeno bi se moglo protumačiti kao osuda treće osobe koja je imatelj odnosno imovinske koristi, međutim, radi se zapravo samo o ograničenju njihova prava vlasništva¹²⁸ koje, i prema praksi Europskog suda za ljudska prava, treba biti podređeno interesima javnog poretka. Pa tako, u presudi *Veits protiv Estonije od 15. siječnja 2015.*, Sud kao viši interes, navodi borbu protiv kriminalnih aktivnosti.

„Sud smatra kako je oduzimanje imovinske koristi u kaznenom postupku u skladu sa javnim interesom, stoga što se korist stečena počinjenjem kaznenog djela ili nastala kao plod počinjenja kaznenog djela, može upotrijebiti u borbi protiv kriminala kao potrebno i efektivno sredstvo (...) Oduzimanje je, u tom kontekstu, u skladu sa ciljevima Vijeća Europe koje zahtijeva da države članice u svoje pravne sustave inkorporiraju mjere oduzimanja imovinske koristi i predmeta. Stoga, oduzimanje imovinske koristi u svakom pravnom sustavu djeluje u javnom interesu kao sredstvo odvratanja potencijalnih počinitelja od počinjenja kaznenih djela, a isto tako, osigurava ostvarenje načela kako se činiti zločin ne isplati.“¹²⁹

Predmetna odredba, za Hrvatsku je vrlo značajna u kontekstu suzbijanja političko-gospodarskog kriminaliteta kao pojavnog oblika koji je u stanju generirati velike iznose imovinske koristi.¹³⁰ Pored toga, put do osuđujućih presuda za kaznena djela iz sfere političko-gospodarskog kriminaliteta, mjeri se čak i u desecima godina pa se stoga ukazuje potreba zakonski normirati uvjete¹³¹ pod kojima će se provesti prošireno oduzimanje imovinske koristi

¹²⁶ Ivičević Karas, *loc.cit.* bilj. 112.

¹²⁷ Roksandić Vidlička, *op.cit.* (bilj. 2.), str. 548.

¹²⁸ *Ibid.*

¹²⁹ Europski sud za ljudska prava, *Veits protiv Estonije*, zahtjev br. 12951/11 od 15. siječnja 2015. godine (vlastiti prijevod).

¹³⁰ Roksandić Vidlička, *op.cit.* (bilj. 2.), str. 551.

¹³¹ Zanimljivo je kako, od njezinog prvog propisivanja u Kaznenom zakonu, nije donesena nijedna presuda kojom bi se oduzela imovinska korist od preminulog okrivljenika protiv kojeg nije donesena osuđujuća presuda.

u slučaju odsutnosti osude, kako prilikom smrti okrivljenika, tako i u drugim spomenutim slučajevima.¹³²

7. Osiguranje oduzimanja imovinske koristi

Osiguranje oduzimanja imovinske koristi, kako je navedeno u čl. 557.a ZKP-a, provodi se privremenim mjerama koje se mogu odrediti na stvarima i pravima protivnika osiguranja, odnosno, okrivljenika.¹³³ Pritom valja napomenuti kako je Zakon o kaznenom postupku specijalan propis u odnosu na Ovršni zakon¹³⁴ koji uređuje opća pravila, a čija će primjena doći u obzir¹³⁵ ako (a) određeno pitanje koje se tiče osiguranja oduzimanja imovinske koristi nije uređeno pravilima ZKP-a i (b) pravilima ZKP-a nije određeno nešto drugačije. ZKP privremene mjere koje se mogu odrediti¹³⁶, navodi samo *exempli gratia*, istovremeno propisujući kako sud može odrediti bilo koju drugu mjeru kojom se može postići svrha osiguranja. Privremena mjera može se odrediti prije ili nakon pokretanja kaznenog postupka na prijedlog ovlaštenog predlagatelja¹³⁷ (državni odvjetnik, USKOK, oštećenik kao tužitelj i privatni tužitelj), a kod određivanja mjere (čl. 557.b st.1. ZKP-a), pretpostavlja se postojanje opasnosti da se tražbina Republike Hrvatske glede oduzimanja imovinske koristi, neće moći ostvariti ili će njezino

¹³² Roksandić Vidlička, *loc.cit.* bilj. 134.

¹³³ Mihelčić, Gabrijela; Vučkov, Domagoj, Osiguranje oduzimanja imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom i prekršajem na nekretninama i pokretninama, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, vol. 34, broj 1., Rijeka, 2013., str. 417.

¹³⁴ Ovršni zakon (Narodne novine 112/12, 25/13, 93/14, 55/16, 73/17).

¹³⁵ Mihelčić; Vučkov, *op.cit.* (bilj. 137.), str. 419.

¹³⁶ Pa tako; (a) zabrana otuđenja i opterećenja nekretnine, uz zabilježbu zabrane u zemljišnu knjigu, oduzimanje nekretnine i njezino povjeravanje na čuvanje i upravljanje uredu nadležnom za upravljanje državnom imovinom, (b) zabrana okrivljeniku ili drugoj osobi na koju je imovinska korist prenesena da otuđi ili optereti pokretnine, oduzimanjem tih stvari i njihovim povjeravanjem na čuvanje državnom tijelu nadležnom za upravljanje državnom imovinom, (c) oduzimanjem i polaganjem gotovog novca i vrijednosnih papira te njihovo povjeravanje na čuvanje državnom tijelu nadležnom za upravljanje državnom imovinom, (d) zabrana dužniku okrivljenika ili druge osobe na koju je imovinska korist prenesena da dobrovoljno ispuni svoju obvezu okrivljeniku ili drugoj osobi na koju je imovinska korist prenesena te zabrana okrivljeniku ili drugoj osobi na koju je imovinska korist prenesena da primi ispunjenje te obveze, odnosno da raspolaže svojim tražbinama, (e) nalog banci da okrivljeniku ili drugoj osobi na koju je imovinska korist prenesena ili trećoj osobi na temelju naloga okrivljenika ili druge osobe na koju je imovinska korist prenesena, uskrati s računa isplatu novčanoga iznosa za koji je određena privremena mjera, (f) zabrana otuđenja i opterećenja dionica, udjela ili poslovnoga udjela uz zabilježbu zabrane u knjigu dionica, udjela ili poslovnih udjela, a po potrebi i u javnom registru, zabrana korištenja ili raspolaganja pravima po osnovi takvih dionica, udjela ili poslovnih udjela, povjeravanjem dionica, udjela ili poslovnih udjela na upravu državnom tijelu nadležnom za upravljanje državnom imovinom, (g) zabrana dužniku okrivljenika ili druge osobe na koju je imovinska korist prenesena da okrivljeniku ili drugoj osobi na koju je imovinska korist prenesena preda stvari, prenese pravo ili obavi drugu nenovčanu činidbu.

¹³⁷ Mihelčić; Vučkov, *op.cit.* (bilj. 137.), str. 423.

ostvarenje biti otežano pri čemu se, sukladno odluci *VSRH, I Kž 324/2018-6 od 14. studenog 2018.*, radi o neoborivoj presumpciji.

*„Dakle, postojanje te opasnosti je, prema citiranoj odredbi ZKP/08, neoboriva zakonska presumpcija zbog čega je predlagatelj osiguranja ni ne mora dokazivati, dok protivnik osiguranja ne može osporavati njeno postojanje.“*¹³⁸

Postupak osiguranja je hitan, a o prijedlogu za osiguranje odlučuje (čl. 557.a st.2. ZKP-a): (a) sudac istrage u fazi postupka do podizanja optužnice, (b) optužno vijeće u fazi postupka do potvrđivanja optužnice, a (c) raspravni sud u fazi postupka nakon potvrđivanja optužnice ili određivanja rasprave na temelju privatne tužbe. O prijedlogu za osiguranje se donosi rješenje, na koje postoji mogućnost nesuspendivne žalbe (čl. 557. st. 3.) u roku 3 dana od njegova donošenja. Rješenje o određivanju privremene mjere, mora biti obrazloženo (čl. 557. st. 3.) te se dostavlja protivniku osiguranja zajedno s poukom o pravima. Isto tako, ako je privremenu mjeru potrebno upisati u kakav javni upisnik (npr., zemljišnu knjigu, upisnik brodova i sl.), sudska odluka mora sadržavati i nalog za takav upis (čl. 557.c st. 1.).

Što se vremenskog trajanja mjere tiče, čl. 557.e st. 2. ZKP-a, kaže kako do potvrđivanja optužnice, određivanja rasprave na temelju privatne tužbe ili u postupku protiv trajno raspravno nesposobnog počinitelja, odnosna može trajati najdulje dvije godine. Nakon što pravomoćna odluka o oduzimanju imovinske koristi bude dostavljena državnom odvjetniku, privremena mjera može trajati još najdulje 60 dana (čl. 557.e st. 2.). Međutim, dužnost je suda, svaka tri mjeseca po službenoj dužnosti (ili češće¹³⁹ po prijedlogu ovlaštene osobe¹⁴⁰), propitivati postoje li i dalje zakonski uvjeti da mjera bude određena te, shodno zaključku, ukinuti ili produljiti izrečenu mjeru. Pa tako, privremena mjera će se ukinuti (čl. 557.e st. 4.) ako sud utvrdi da ona više nije nužna, ako se svrha osiguranja može postići i manje invazivnom mjerom ili ako tako predloži ovlaštenu tužitelj (npr., u slučaju da je s okrivljenikom postigao nagodbu). Isto tako, privremena mjera se može (čl. 557.e st. 2.) ukinuti ako okrivljenik, osoba na koju je imovinska korist prenesena ili bilo koja treća osoba, položi jamčevinu. Osim poštovanja dopuštenog vremenskog trajanja mjere, sud prilikom njezinog određivanja, mora voditi računa i o činjenici je li rečena u skladu s načelom razmjernosti. Vezano uz to, Europski sud za ljudska prava je, u

¹³⁸ Vrhovni sud Republike Hrvatske, I Kž 324/2018-6 od 14. studenog 2018. godine, str. 4.

¹³⁹ Međutim, protiv odluke kojom se prijedlog za ukidanje ili produljenje privremene mjere odbija, nije dopuštena žalba od strane podnositelja prijedloga.

¹⁴⁰ Ovlaštena osoba u ovom smislu je ovlaštenu tužitelj (državni odvjetnik, USKOK, tužitelj po privatnoj tužbi, oštećenik kao tužitelj), okrivljenik ili treća osoba na koju je prenesena imovinska korist.

presudi *Džinić protiv RH*, osudio RH na naknadu štete okrivljeniku zbog nerazmjera između imovinske koristi koja se ima oduzeti i imovine koja je obuhvaćena privremenom mjerom osiguranja prilikom određivanja mjere osiguranja:

„Sud s tim u vezi smatra da je važno napomenuti kako se za cjelokupnu blokiranu imovinu nije tvrdilo da je posljedica kaznenog djela ili da se može povezati s kaznenim djelom. Umjesto toga, predmetna blokada je primijenjena kao privremena mjera osiguranja na cjelokupnoj imovini podnositelja zahtjeva s ciljem osiguranja izvršenja moguće odluke o oduzimanju imovinske koristi ostvarene počinjenjem kaznenog djela donesene na kraju kaznenog postupka. U takvim okolnostima, Sud konstatira kako je osporena blokada nepokretne imovine podnositelja zahtjeva u okviru predmetnog kaznenog postupka, iako u načelu zakonita i opravdana, određena i održavana na snazi bez utvrđivanja da li vrijednost blokirane imovine odgovara mogućoj odluci o oduzimanju protupravne imovinske koristi ostvarene počinjenjem kaznenog djela. Sud stoga smatra kako primjena takve mjere nije bila primjerena da se pokaže kako je ispunjen zahtjev „pravične ravnoteže” sadržan u drugom stavku članka 1. Protokola br. 1.“¹⁴¹

Za štetu koja je protivniku osiguranja nanesena određivanjem nepotrebne, nesvrhovite ili neopravdane privremene mjere, odgovara Republika Hrvatska, osim ako je mjera određena na prijedlog oštećenika ili privatnog tužitelja, u kojem slučaju, za eventualno nastalu štetu, odgovaraju oni.¹⁴² Protivnik osiguranja, ima rok od godine dana od trenutka pravomoćnosti presude kojom je okrivljenik oslobođen ili optužba odbijena, za pokretanje parničnog postupka u kojem može za naknadu štete tužiti neku od navedenih osoba.¹⁴³

8. Neka poredbenopravna rješenja

Austrijski zakonodavac, predviđa dvije mjere¹⁴⁴ za oduzimanje imovinske koristi; oduzimanje imovinske koristi te oduzimanje obogaćenja. Za razliku od *sui generis* određenja u hrvatskom zakonodavstvu, ovdje oduzimanje imovinske koristi ima nedvojbeni kazneni karakter¹⁴⁵ obzirom da se može izreći i neovisno o krivnji i kažnjavanju počinitelja. Mjera oduzimanja

¹⁴¹ Europski sud za ljudska prava, *Džinić protiv Hrvatske*, zahtjev br. 38359/13 od 17. svibnja 2016. godine

¹⁴² Mihelčić; Vučkov, *op.cit.* (bilj. 137.), str. 437.

¹⁴³ *Ibid.*, str. 438.

¹⁴⁴ Ivičević Karas, *op.cit.* (bilj. 112.), str. 105.

¹⁴⁵ Vettori, *op.cit.* (bilj. 17.), str. 42.

obogaćenja, izvršava se na način da se okrivljenika osuđuje na isplatu novčane protuvrijednosti¹⁴⁶ nezakonito pribavljene koristi s tim da se mjera oduzimanja obogaćenja, neće primijeniti (a) ako je okrivljenik udovoljio imovinskopравnom zahtjevu oštećenika, (b) ako su iznosi koje bi trebalo oduzeti ili vjerojatnost da bi se nalog za oduzimanje mogao izvršiti, nerazmjerni troškovima postupka koji bi pritom nastali i (c) ako bi izvršavanje naloga za oduzimanje, nerazumno ugrozilo daljnje postojanje okrivljenika ili za njega bilo suviše tegobno.¹⁴⁷ U ovom kontekstu, poseban se naglasak stavlja na oduzimanje obogaćenja nastalog djelovanjem kriminalne organizacije¹⁴⁸, pri čemu austrijski zakonodavac predviđa inverziju tereta dokazivanja; pa tako, tužitelj ne mora dokazati nezakonito podrijetlo imovine, već samo učiniti vjerojatnim da je stjecanje odnosne koristi vremenski povezano¹⁴⁹ s okrivljenikovim članstvom u zločinačkoj organizaciji ili terorističkom udruženju.¹⁵⁰ Dodatnom „pojačavanju“ borbe protiv organiziranog kriminala, služi mjera oduzimanja imovinske koristi (*Verfall*) čija primjena dolazi u obzir već nad imovinom kojoj kriminalna organizacija raspolaže¹⁵¹, bez obzira na to tko je vlasnik iste, odnosno, bitna je samo činjenica tko faktično raspolaže odnosnom imovinom.¹⁵²

Njemačko zakonodavstvo se, već od najranijih¹⁵³ faza u postupku, sustavno bavi istraživanjem i otkrivanjem imovinske koristi, kako na državnoj, tako i na saveznoj razini.¹⁵⁴ Naime, financijska istraga,¹⁵⁵ mora se poduzeti protiv svake osobe za koju postoji sumnja da je stekla bilo kakvu korist počinjenjem ili od počinjenja kaznenog djela. Ovakvom analitičkom pristupu, u prilog govori i činjenica postojanja elektroničkog sustava *ZIVED*¹⁵⁶ (Središnji sustav za prikupljanje informacija iz vanjskih baza podataka), elektronička baza podataka razvijena u

¹⁴⁶ *Ibid.*

¹⁴⁷ *Ibid.*

¹⁴⁸ Ivičević Karas, *loc.cit.* bilj. 112.

¹⁴⁹ *Common law* sustav, poznaje pojam *criminal lifestyle* pa, primjerice, u Velikoj Britaniji, takvo što postoji ako je okrivljenik tijekom razdoblja od 6 mjeseci osuđen na kazneno djelo kojim je stekao imovinsku korist veću od 5 000 funti. Sud se prilikom prosuđivanja živi li osoba kriminalnim načinom života, oslanja na neke pretpostavke; pa tako, (a) vlasništvo bilo koje stvari preneseno okrivljeniku u periodu od 6 godina prije započinjanja postupka koje se kod njega nalazi i nakon osude za kazneno djelo, smatra se plodom kaznenog djela, (b) svaki trošak koji je tuženik imao u navedenom šestogodišnjem razdoblju, smatra se rezultatom prihoda od kaznenog djela, (c) imovinska korist je stečena bez bilo kakvih interesa trećih osoba nad njome. Vettori, *op.cit.* (bilj. 17.), str. 104. – 105.

¹⁵⁰ *Ibid.*

¹⁵¹ Ivičević Karas, *loc.cit.* bilj. 112.

¹⁵² Do takve situacije može doći (a) ako imovina zločinačkog udruženja, ne može biti povezana s nijednim pojedinačnim zločinom iste, (b) ako se postupak vodi protiv nepoznate osobe i (c) ako je imovinska korist pribavljena u inozemstvu, a nalazi se na teritoriju države., Vettori, *op.cit.* (bilj. 17.), str. 42.

¹⁵³ *Ibid.*, str. 63.

¹⁵⁴ *Ibid.*, str. 61.

¹⁵⁵ *Ibid.*

¹⁵⁶ *Ibid.*, str. 63.

Vestfaliji sa sposobnošću da u kratkom vremenu omogući uvid u financijsku karticu okrivljenika.¹⁵⁷ Isto kao i u austrijskom pravu, mjera oduzimanja imovinske koristi, nije uvjetovana utvrđenjem počiniteljeve kaznene odgovornosti,¹⁵⁸ a činjenica postojanja „klasičnog“ oduzimanja i proširenog oduzimanja, približava njemački sustav našem kaznenopravnom uređenju. Naime, plodovi¹⁵⁹ bilo kojeg kaznenog djela (izravna korist ili korist stečena daljnjim prijenosom imovine), obvezno se oduzimaju. Kao i KZ, i njemački zakonodavac predviđa oduzimanje novčane protuvrijednost stečenoj imovinskoj koristi, za slučaj da se mjera oduzimanja ne može primijeniti.¹⁶⁰ Nadalje, postoji i mogućnost proširenog oduzimanja, čija primjena dolazi u obzir ako (a) se ne može dokazati zakonitost pribavljanja određenih dobara i (b) ako okolnosti pretpostavljaju da su ta dobra pribavljena počinjenjem protuzakonitih djela.¹⁶¹ Vidljivo je kako je ocjena postojanja ovih dvaju uvjeta, svedena na razinu pretpostavke; naime, tužitelj ne mora¹⁶² dokazati povezanost određenog kaznenog djela i navodno pribavljene imovinske koristi. Na taj način, omogućeno je oduzimanje prihoda stečenog kaznenim djelom koje nije obuhvaćeno presudom, pod uvjetom da „okolnosti opravdavaju pretpostavku.“¹⁶³

Italija je, zbog problema organiziranog kriminala s kojim se suočavala, razvila kompleksan sustav¹⁶⁴ oduzimanja imovinske koristi koji podrazumijeva suradnju velikog broja državnih tijela.¹⁶⁵ Za razliku od ranije opisivanih austrijskog i njemačkog sustava, pretpostavka oduzimanja imovinske koristi u talijanskom kaznenopravnom uređenju, je osuđujuća presuda okrivljeniku;¹⁶⁶ štoviše, oduzimanja je u tom slučaju obvezno. S obzirom na problem mafije, 1982. godine, inkriminirano je članstvo u takvoj organizaciji, a u slučaju osude, kao obvezno, propisano i oduzimanje koristi i predmeta stečenih/korištenih za počinjene kaznenog djela.¹⁶⁷ Nakon toga, 1994. godine, uvedeno je i prošireno oduzimanje imovinske koristi čija primjena je bila rezervirana za kaznena djela koja se obično odnose na aktivnosti kriminalnih skupina¹⁶⁸ i to na način da se, za svu imovinu čije zakonito podrijetlo ne mogu dokazati, pretpostavlja da

¹⁵⁷ *Ibid.*

¹⁵⁸ Pavlović, *op.cit.* (bilj. 7.), str. 392.

¹⁵⁹ Vettori, *op.cit.* (bilj. 17.), str. 62.

¹⁶⁰ *Ibid.*

¹⁶¹ Ivičević Karas, *op.cit.* (bilj. 112.), str. 104.

¹⁶² *Ibid.*

¹⁶³ *Ibid.*

¹⁶⁴ Vettori, *op.cit.* (bilj. 17.), str. 78.

¹⁶⁵ DIA (Direzione Investigativa Antimafia), ROS (Raggruppamento Operativo Speciale), CIEF (Comando Investigazioni Economico Finanziare), SCO (Servizio Centrale Operativo), *Ibid.*, str. 79.

¹⁶⁶ *Ibid.*

¹⁶⁷ *Ibid.*

¹⁶⁸ *Ibid.*

je pribavljena protupravnom radnjom. Talijansko kazneno pravo, veliku pažnju posvećuje preventivnim osobnim mjerama¹⁶⁹ koje se primjenjuju na one osobe za koje postoji sumnja da su članovi zločinačkih organizacija; pa tako, u svrhu zaštite javne sigurnosti, protiv njih se može odrediti poseban nadzor, obvezno stanovanje na određenom mjestu i sl.¹⁷⁰ Pored osobnih, postoje i opsežne financijske preventivne mjere¹⁷¹ koje se sastoje u kontroli izvora prihoda osoba za koje se sumnja da su članovi zločinačke organizacije (prihodi se procjenjuju u kontekstu njihovog životnog stila, imovine, gospodarskih aktivnosti); čak štoviše, financijskim mjerama mogu biti obuhvaćeni i članovi obitelji te druge osobe s kojima je okrivljenik živio unazad 5 godina.¹⁷² Oduzeta imovina se ili unovčava ili uništava, međutim, zanimljivo je spomenuti da se može koristiti i za neke socijalne svrhe (npr., izgradnja škola, pomoć crkvi).¹⁷³

Francusko kazneno pravo je, sve do 1994. godine, poznavalo institute generalnog i specijalnog oduzimanja imovinske koristi, pri čemu se generalno odnosilo na svu imovinu okrivljenika, a specijalno samo na onu pribavljenu konkretnim kaznenim djelom.¹⁷⁴ Danas je naglasak na oduzimanju konkretne imovinske koristi pribavljene kaznenim djelom, dok se generalno primjenjuje samo za najteža kaznena djela, posebno ona povezana s drogom.¹⁷⁵ Mjera oduzimanja imovinske koristi je fakultativne prirode, uz iznimku obveznog oduzimanja ako se radi o stvarima koje zakon definira kao opasne,¹⁷⁶ s tim da je preduvjet za određivanje oduzimanja, osuđujuća presuda.¹⁷⁷ Tužitelj u dokazivanju protupravno stečene imovinske koristi mora pružiti potpun dokaz, s tim da i u francuskom zakonodavstvu postoji inverzija tereta dokazivanja u slučajevima koji se vežu uz trgovinu drogom.¹⁷⁸

U *britanskom* zakonodavstvu, iz vizure domaćeg kaznenog prava, postoji svojevrsan kuriozitet vezano uz oduzimanje imovinske koristi; naime, oduzimanje je moguće i u civilnom postupku¹⁷⁹, točnije, u postupku vraćanja nezakonito stečene imovinske koristi. Za civilno vraćanje, zadužena je Agencija za vraćanje imovine¹⁸⁰ koja je pred Krunskim sudom ovlaštena pokrenuti postupak vraćanja imovine koju je neka osoba stekla kao plod ili kao nagradu za svoj

¹⁶⁹ *Ibid.*

¹⁷⁰ *Ibid.*

¹⁷¹ *Ibid.*, str. 80.

¹⁷² *Ibid.*

¹⁷³ *Ibid.*, str. 83.

¹⁷⁴ *Ibid.*, str. 58.

¹⁷⁵ *Ibid.*

¹⁷⁶ *Ibid.*, str. 58.

¹⁷⁷ *Ibid.*, str. 59.

¹⁷⁸ *Ibid.*, str. 58.

¹⁷⁹ *Ibid.*, str. 105.

¹⁸⁰ *Ibid.*

protupravni čin, bez potrebe prethodnog pokretanja kaznenog postupka ili postojanja osuđujuće presude u kaznenom postupku protiv odnosne osobe. Agencija pokreće postupak na način da od suda traži izdavanje naloga za zadržavanje ili očuvanje, te imenovanje privremenog primatelja odnosne imovine (a sa zadatkom da stvori uvjete koji će omogućiti vraćanje njezinom zakonitom imatelju).¹⁸¹ Međutim, postoje i ograničenja tog instituta; u prvom redu, ako se ravnatelj Agencije ne uvjeri da se radi o imovini vrijednosti veće od 10 000 funti, neće doći do vraćanja, a isto tako, za vraćanjem u civilnom postupku je nemoguće posegnuti ako je od nezakonitog pribavljanja, proteklo više od 12 godina.¹⁸²

9. Zaključak

Oduzimanje imovinske koristi stečene kaznenim djelom, nedvojbeno predstavlja iznimno važan alat u borbi protiv svake vrste kriminalnog ponašanja. Različita shvaćanja ove mjere u pojedinim pravnim sustavima, svjedoče tome kako se svaku zemlju „tišti“ različita vrsta prevladavajućeg kriminalnog ponašanja, pa u skladu s tim variraju i pristupi mjeri oduzimanja. Pa tako, kazneno zakonodavstvo Republike Hrvatske (za razliku od nekih drugih o kojima je bilo riječi; austrijsko ili njemačko), mjeru oduzimanja imovinske koristi drži *sui generis* mjerom čijem izricanju je preduvjet utvrđenje počinjenja protupravne radnje. Međutim, novija praksa Vrhovnog suda, odlučivši se za primjenu bruto načela prilikom utvrđivanja visine imovinske koristi, ozbiljno je dovela u pitanje stvarnu pravnu prirodu ove mjere, a posljedično izrazila i potrebu za njezinim redefiniranjem kroz sudsku praksu. Osim toga, takav zaokret je oduzimanju imovinske koristi, priskrbio i dozu punitivnosti. Potonje je posebno vidljivo kada se radi o proširenom oduzimanju, gdje su osnovni postulati kaznenog procesnog prava poput tereta dokazivanja i dokaznog standarda, radi lakšeg progona počinitelja financijski „teških“ kaznenih djela, spuštena na nižu razinu. Kroz prikazanu praksu Europskog suda za ljudska prava, vidljiv je rezon takvom postupanju; ponajprije zaštita javnog interesa te odvrćanje od počinjenja kaznenih djela. Iako Hrvatska na normativnoj razini drži korak s najrecentnijim međunarodnim dokumentima, u praksi je stanje znatno lošije, ponajprije zbog činjenice kako zakonodavac ne prepoznaje specifične „hrvatske prilike“ te izostavlja primjenu mjere proširenog oduzimanja za djela gospodarskog kriminaliteta, a onda i zbog činjenice da se rečena mjera ne primjenjuje niti u okvirima u kojima je trenutno zadana.

¹⁸¹ *Ibid.*, str. 106.

¹⁸² *Ibid.*

Također, mjesta za pomak ima i u kontekstu odnosa oduzimanja imovinske koristi i imovinskopravnog zahtjeva. Dapače, Vrhovni sud je, u nekoliko navrata dosudivši imovinsku korist izravno oštećeniku umjesto državi, implicitno pokazao kako je razlog postojanja ove mjere ostvarenje pravednosti i uspostavljanje kaznenim djelom narušene ravnoteže pa bi za zakonodavca bilo uputno da takav stav Suda, izričito normira. Isto tako, kao što je u radu spomenuto, radi punog ostvarenja načela da nitko ne može zadržati imovinsku korist stečenu kaznenim djelom, uputno bi sa strane zakonodavca bilo predvidjeti slučajeve u kojima će se oduzimanje imovinske koristi moći izreći i u odsustvu osuđujuće presude.

10. Literatura

Knjige i znanstveni članci:

Galijot, Mijo, Oduzimanje imovinske koristi u kontekstu međunarodne pravne stečevine i suzbijanja podmićivanja, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, vol. 38, broj 1, Rijeka, 2017. str. 547. – 571.;

Ivičević, Elizabeta, Oduzimanje imovinske koristi stečene kaznenim djelom u slučajevima organiziranog kriminala – osvrt na problematiku redukcije dokaznog standarda i inverzije tereta dokazivanja, *Hrvatska pravna revija*, kolovoz 2004., Zagreb, 2004., str. 102. – 110.;

Ivičević Karas, Elizabeta, Kaznenopravno oduzimanje nezakonito stečene imovinske koristi, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, vol. 14, 2/2007, Zagreb, 2007., str. 673. – 694.;

Ivičević Karas, Elizabeta, Utvrđivanje imovinske koristi stečene kaznenim djelom primjenom bruto ili neto načela s obzirom na pravnu prirodu mjere (proširenog) oduzimanja imovinske koristi, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, vol. 17, broj 1/2010, Zagreb, 2010., str. 191. – 210.;

Kaleb, Zorislav, Oduzimanje imovinske koristi u kaznenom postupku, *Odvjetnik*, 5-6/2015, Zagreb, 2015., str. 38. – 46.;

Mihelčić, Gabrijele; Vučkov, Domagoj, Osiguranje oduzimanja imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom i prekršajem na nekretninama i pokretninama, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, vol. 34, broj 1., Rijeka, 2013., str. 417. – 441.;

Pavlović, Šime, *Kazneni zakon – zakonski tekst, komentari, sudska praksa, pravna teorije*, Rijeka, 2015.

Roksandić Vidlička, Sunčana, Šamota Galjer, Marta, Političko-gospodarski kriminalitet i prošireno oduzimanje imovinske koristi: *Quo vadis, Hrvatska?*, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, vol. 22, broj 2/2015, Zagreb, 2015., str. 523. – 557.;

Vettori, Barbara, *Tough on Criminal Wealth – Exploring the Practice of Proceeds from Crime Confiscation in the EU*, Springer, Dordrecht, 2006.

Pravni izvori:

Direktiva 2014/42/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 3. travnja 2014. o zamrzavanju i oduzimanju predmeta i imovinske koristi ostvarene kaznenim djelima u Europskoj uniji

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0042&from=HR>,

30. svibnja 2019.);

Europski sud za ljudska prava, Veits protiv Estonije, zahtjev br. 12591/11 od 15. siječnja 2015. godine;

Europski sud za ljudska prava, Silickiene protiv Litve, zahtjev br. 20496/02 od 10. srpnja 2012. godine;

Europski sud za ljudska prava, Yildirim protiv Italije, zahtjev br. 38602/02 od 10. travnja 2003. godine;

Europski sud za ljudska prava, Salabiaku protiv Francuske, zahtjev br. 10519/83 od 7. listopada 1988. godine;

Europski sud za ljudska prava, Pham Hoang protiv Francuske, zahtjev br. 13191/87 od 25. rujna 1992. godine;

Europski sud za ljudska prava, Džinić protiv Hrvatske, zahtjev br. 38359/13 od 17. svibnja 2016. godine;

Kazneni zakon (pročišćeni tekst, Narodne novine 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18);

Ovršni zakon (pročišćeni tekst, Narodne novine 112/12, 25/13, 93/14, 55/16, 73/17);

Rezolucija Europskog parlamenta od 23. listopada 2013. o organiziranom kriminalu, korupciji i pranju novca: preporuke za radnje i inicijative koje treba poduzeti (završno izvješće) (2013/2107(INI));

Vrhovni sud Republike Hrvatske, I Kž-1150/04-6 od 15. ožujka 2005 (citirano prema Pavlović, Šime, Kazneni zakon – zakonski tekst, komentari, sudska praksa, pravna teorija, str. 378.);

Vrhovni sud Republike Hrvatske, I Kž 98/2016-4 od 8. ožujka 2016. godine;

Vrhovni sud Republike Hrvatske, I Kž 378/2006-6 od 8. travnja 2009. godine;

Vrhovni sud Republike Hrvatske, I Kž 983/06-4 od 19. prosinca 2006. godine;

Vrhovni sud Republike Hrvatske, I Kž 856/04 od 3. veljače 2005. godine;

Vrhovni sud Republike Hrvatske, I Kž 52/05-3 od 3. svibnja 2006. godine;

Vrhovni sud Republike Hrvatske, I Kž-Uš 113/14-4 od 9. prosinca 2014. godine;

Vrhovni sud Republike Hrvatske, I Kž 498/14-4 od 12. srpnja 2016. godine;

Vrhovni sud Republike Hrvatske, I Kž 511/02-6 od 19. travnja 2006. godine;

Vrhovni sud Republike Hrvatske, I Kž 409/04-5 od 29. lipnja 2005. godine;

Vrhovni sud Republike Hrvatske, I Kž 814/03-6 od 29. studenog 2006. (citirano prema Pavlović, Šime, Kazneni zakon – zakonski tekst, komentari, sudska praksa, pravna teorija, str. 379.);

Vrhovni sud Republike Hrvatske, I Kž 517/07-3 od 30. listopada 2007. (citirano prema Pavlović, Šime, Kazneni zakon – zakonski tekst, komentari, sudska praksa, pravna teorija, str. 381.);

Vrhovni sud Republike Hrvatske, I Kž-701/03-8 od 10. prosinca 2003. (citirano prema Pavlović, Šime, Kazneni zakon – zakonski tekst, komentari, sudska praksa, pravna teorija, str. 380.);

Vrhovni sud Republike Hrvatske, I Kž-236/2004-6 od 28. lipnja 2007. godine;

Vrhovni sud Republike Hrvatske, I Kž 314/06-6 od 25. listopada 2006. godine;

Vrhovni sud Republike Hrvatske, I Kž 817/05-3 od 14. prosinca 2006. godine;

Vrhovni sud Republike Hrvatske, I Kž 1139/08-4 od 13. siječnja 2009. godine;

Vrhovni sud Republike Hrvatske, I Kž 321/2014-6 od 16. listopada 2018. godine;

Vrhovni sud Republike Hrvatske, I Kž Us 56/15-3 od 2. veljače 2016. godine;

Vrhovni sud Republike Hrvatske, I Kž Us 66/13-3 od 28. listopada 2013. godine;

Vrhovni sud Republike Hrvatske, I Kž 324/2018-6 od 14. studenog 2018. godine;

Zakon o kaznenom postupku (pročišćeni tekst, Narodne novine 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17);

Zakon o javnoj nabavi (Narodne novine 120/16);

Zakon o obveznim odnosima (pročišćeni tekst, Narodne novine 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18);

Zakon o potvrđivanju Konvencije Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnoga organiziranog kriminaliteta, Protokola za sprječavanje, suzbijanje i kažnjavanje krijumčarenja ljudi, posebice žena i djece (Narodne novine 14/2002);

Zakon o potvrđivanju Konvencije Ujedinjenih naroda protiv korupcije (Narodne novine, 2/2005);

Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima (pročišćeni tekst, Narodne novine 91/96, 68/98, 137/99, 22/00, 73/00, 129/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09, 153/09, 143/12, 152/14)